

U ŽUMBERKU, NA KORDUNU I BANJI

MARS NA ZUMBERAK

Prije drugog napada na Pakrac,¹ Omladinska brigada je — videlo se — bila snažna jedinica. Nakon popune u rujnu,² tj. uoči akcije na Pakrac, ona je imala 1306 boraca (1174 muških i 132 ženskih), od čega 1150 na licu i 156 u rashodu.³ Od naoružanja je imala: 33 pm, 3 laka i 8 tm, 12 automata, oko 30 pištolja, 11 lakih (60 mm) i »teških« (81 mm) minobacača, a ostalo puške.

U to vrijeme komandant brigade je bio Đuro Dulić, komesar Drago Bobetko Maga, načelnik štaba Milan Popara, pomoćnik komesara Franjo Knebl i zamjenik komandanta Lazo Dragaš. Na čelu 1. bataljona su: komandant — Stevo Begović i komesar Josip Fistrić; u 2. su Marko Opačić i Zeljko Albini, u 3. Lazo Volaš i Joco Mandić i u 4. Mijo Butković i Matija Božić.⁴

¹ Dvanaestog listopada 1943.

Arhiv VII reg. br. 9-1/1, k. 470.

² Dobila je preko 300 boraca iz Srema.

Isto, reg. br. 24-1/8 i 25-1/8, k. 1297.

³ Pri bat. oko 270, 2. bat. oko 260, 3. bat. oko 230 boraca, itd. Radnika je blizu 300, seljaka 775, zanatlija 24, intelektualaca 25, ostalih oko 30; Srba 649, Hrvata 470, Muslimana 5, Mađara 2, Slovenaca 13 i ostalih 11. Članova KP oko 230, i to: 1. b — 61, 2. b — 64, 3. b — 63, itd.

Isto, reg. br. 38/2, k. 1296.

⁴ Krajem rujna iz brigade su (u novoformiranu Brodsku brigadu) otišli Đuro Prilika, Stevo Laćan i Ivo Čulinović.

Stanje brigade i gotovo jednogodišnje dragocjeno borbeno iskustvo uvjetovali su da štab 12. divizije s punim povjerenjem odredi Omladinsku za napad na Pakrac. Ukazano povjerenje brigada nije iznevjerila i dala je sve od sebe da pakračko uporište likvidira. Što u tome nije uspjela nisu krivi njeni borci, već okolnosti o kojima je bilo riječi.⁵

Iz Pakraca brigada se povukla sa puno gorčine i tuge za mnogim izgubljenim drugovima — starim i prekaljenim borcima. Iz izvještaja štaba brigade od 19. listopada 1943. godine,⁶ vidi se da su iz 2. bataljona izbačeni iz stroja 2 komandira i 1 komesar čete, 2 zamjenika komandira čete i 1 sekretar ćelije, 3 vodnika i 3 delegata voda i više boraca; iz 4. bataljona je poginulo li;⁷ iz 1. više rukovodilaca i boraca itd. Sa najmanje žrtava prošao je 3. bataljon.

No, rat nije ostavljao vremena za tugu i bolna sjećanja. Kratkotrajni odmor na koji je brigada — poslije Pakraca — došla najprije u selo Orljavac, a zatim u sela Prgomelj i Tisovac, morao je biti iskorišten za što brže sređivanje i popunu rukovodećeg i boračkog sastava. Naročita pažnja je posvećena vojnoj analizi akcije, komandovanju, političkom, partijskom i kulturno-prosvjetnom radu, kako bi se negativne posljedice što uspješnije prebrodile. U tom smislu održani su partijski i skojevski sastanci, konferencije vodova, četa i bataljona i nekoliko savjetovanja političkih i partijskih rukovodilaca. Cilj tih savjetovanja bio je analiza rada ovog kadra u težim situacijama, kritika

⁵ Ukupni gubici 12. divizije u ovoj akciji bili su 35 mrtvih, 145 ranjenih i 10 nestalih, a najviše od toga otpada na Omladinsku brigadu.

Arhiv VII, reg. br. 18/21, k. 881A i »Hronologija«, str. 578.

⁶ Arhiv VII, reg. br. 19/3, k. 12S6.

⁷ Nema tačnih podataka kada je formiran 4. bataljon. Prema Zborniku, tom V, knj. 20, dok. 123, i Arhivu VII, reg. br. 12-1/8, k. 881, on je formiran poslije pakračke akcije, a njegov štab je sastavljen od pojedinih članova štaba drugih bataljona. Međutim, iz izvještaja štaba Omladinske brigade (primjedba autora), koji su potpisali komandant Đuro Dulić i politički komesar Drago Bobetko (i izjava učesnika), proizlazi da je bataljon formiran prije napada na Pakrac, da je imao 11 mrtvih i da su se njegovi borci i »kombinovani« štab pokazali dobro i dali sve od sebe.

ispoljenih slabosti i inertnog držanja pojedinaca, te usmjerenje akcije na što brže oporavljanje i pripremu brigade za predstojeće zadatke.

Do 19. listopada, kada je pomenuti izvještaj podnesen, prilike u brigadi su se donekle popravile. Rukovodeći kadar je mahom popunjen (osim 5-6 mjesta u četama), došli su i novi borci, a štabovi su počeli normalno funkcionirati. (Za komesara 1. bataljona tada je postavljen Gajo Gaćeša, a za njegovog zamjenika dotadašnji komesar Josip Fistrić, Komesar 4. bataljona postao je Nikola Mraković Učo). Teži ranjenici su smješteni u partizanske bolnice, a u ambulanti brigade ostalo je nešto lakše ranjenih i više prehladenih boraca. Osnovni problem, međutim, kao i prije napada na Pakrac, bili su obuća i odjeća. Bosih je bilo oko 300 boraca, a blato i hladnije vrijeme prijetili su da to postane velika nevolja za brigadu. Teškoće su nastajale naročito u vrijeme pokreta i pri izlasku na položaj.

No, zbog mjera štabova i partijskih organizacija brigade, te štaba divizije, 16. omladinska je, iako s nešto umanjenom borbenom sposobnošću, ipak ostala vojno i moralno snažna jedinica. »Trebalo bi joj malo više borbenog elana«.⁸

Zbog odlaska 13. proleterske brigade sa Zumberka u sastav 1. proleterske divizije, Glavni štab Hrvatske je 18. listopada naredio štabu 6. korpusa da jednu brigadu odmah uputi na Zumberak.⁹

Na osnovu ovog naređenja, štab korpusa odlučuje da na Zumberak preko Moslavine uputi Omladinsku brigadu.

Naređenje za taj veliki put i značajni zadatak brigadi je saopćio, 18. ili 19. listopada ujutro, politički komesar divizije Marijan Cvetković.

⁸ Iz izvještaja polit, komesara 12. divizije od 20. listopada 1943.

Arhiv VII, reg. br. 18/21, k. 881 A.

⁹ Arhiv VII, knjiga depeša GS NOV i POH, reg. br. 1/19, k. 472 A — depeše broj 128 i 129 od 18. listopada 1943.

Zumberak je prostor ograničen cestom Zagreb—Karlovac, cestom Sv. Nedelja—Samobor—Bregana, granicom Hrvatske i Slovenije i r. Kupom.

Na sastanku rukovodećeg kadra brigade on je to izrazio otprilike ovim riječima: Vi polaziti na put dug i dalek, nećete se brzo vratiti u Slavoniju, potreba je da odmah idete i to je značajno. To se od nas traži, pa je odlučeno da ide vaša brigada... 12. brigada također odlazi van Slavonije... Treba to da shvatite i dostojno predstavite naše borce...¹⁰

U svom izvještaju komesaru korpusa od 20. listopada 1943. on konstatira da je Omladinska naređenje za odlazak primila dobro i pravilno, samo ga brine stanje odjeće i obuće u brigadi.¹¹

Primivši naređenje za pokret, štab Omladinske brigade je ubrzao pripreme i popodne 20. listopada brigada je krenula, dopunjena i s tri čete iz 18. brigade.¹² Izlaskom iz sastava 12. divizije, Omladinska brigada je pod neposrednom komandom 6. korpusa, a od prelaska u Moslavinu do prebacivanja preko Save pod komandom štaba II operativne zone. Dolaskom na teritoriju Zumberačko-posavskog sektora potčinjena je njegovom štabu.¹³ Pod komandom štaba ovog sektora ostala je do kraja siječnja, a zatim je ušla u sastav novoformirane 34. divizije.¹⁴

O putu brigade za Zumberak nema podataka u zbornicima, Arhivu Vojnoistorijskog instituta (uključujući i depeše Glavnog štaba Hrvatske i štaba 6. korpusa), niti

¹⁰ Zbornik, tom V, knj. 20, dok. 123 i 172 i Arhiv VII, reg. br. 24-1/8, k. 1297.

¹¹ Arhiv VII, reg. br. 18/21, k. 881A.

¹² Arhiv VII, reg. br. 1/19, k. 472 A (depeša br. 145 od 21. X 1943), reg. br. 24-1/8, k. 1297 i reg. br. 25-1-13/8, k. 1297.

¹³ Zumberačko-posavski sektor je obuhvatao područja Zumberka, Pokuplja i Turopolja, a u svom sastavu je pored vojnih područja imao Zumberačko-pokupski i Turopoljsko-posavski NOPO i nekoliko samostalnih četa. Komandant je bio major Vojko Hošteter — poginuo kao operativac X korpusa, a komesar Franjo Knebl (ranije zamjenik političkog komesara 16. omladinske brigade).

¹⁴ Trideset i četvrta divizija formirana 30. siječnja 1944. na području Zumberka, Pokuplja i Turopolja. U njen sastav su ušle: brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, Omladinska brigada »Jože Vlahović«, Zumberačko-pokupski i Turopoljsko-posavski odred. Time je i prestalo postojanje Zumberačko-posavskog sektora.

Hronologija, str. 647.

u Hronologiji.¹⁵ To je vjerovatno zbog toga što štab Omladinske brigade, zaokupljen usiljenim maršem i veoma nepogodnim uvjetima prelaska preko Save, nije stigao izvještavati štabove 6. korpusa i 2. operativne zone o svom kretanju, a ubrzo je s njima i vezu izgubio. To se vidi i iz depeše štaba 6. korpusa br. 214 od 29. listopada 1943. godine, kojom obavještava Glavni štab Hrvatske da nema veze s Omladinskom brigadom i da će zamoliti štab 2. operativne zone da ispita kako je brigada prešla i gdje je (istog dana depešom br. 215 to je i tražio). U isto vrijeme zamolio je i Glavni štab Hrvatske da preko Zumberka uspostavi vezu s brigadom i o tome ga obavijesti.¹⁶ Nikakav odgovor ni na jednu od ovih zamolnica o Omladinskoj brigadi štab korpusa nije dobio.¹⁷

S obzirom na takvo stanje, neophodno je pokloniti povjerenje i osloniti se na »Pregled razvitka« Omladinske brigade »Jože Vlahović«, zaveden u Arhivu NOR VII pod reg. br. 24-1/8, k. 1297.¹⁸ Prema tom dokumentu brigada je 20. listopada popodne krenula za selo Grahovljane¹⁹ i isto veče prešla prugu nedaleko od Pakraca i preko sela Badljevine uputila se za Moslavinu (sekcija Pakrac i Bjeļovar 1:100.000). Danju 23. se odmarala, a uveče krenula ka selu G. Jelenska. Sutrašnji dan provodi u šumi, a kada je pao mrak polazi za Posavinu, prelazi prugu i kreće ka selu Okoli, gdje stiže prije zore. Tu se kratko vrijeme odmara i još za mraka odlazi u šumu Žutica. I pored dugog

¹⁵ U tim dokumentima nalaze se podaci samo da je brigada krenula za Zumberak i ništa više.

Zbornik, tom V, knj. 20, dok. 123 i 172; Arhiv VII, reg. br. 24-1/8, k. 1297 i reg. br. 1/19, k. 472 A (depeša broj 145 od 21. listopada 1943).

¹⁶ Arhiv NOR, reg. br. 1/19, k. 472 A (depeša 214 i 215 od 29. X 1943).

¹⁷ Provjereno u Arhivu VII i knjigama depeša.

¹⁸ Uporedbom s izvornim dokumentima, vidi se da je dosta realan, naročito kronološki. Potvrđuje ga i lični dnevnik pukovnika Nikole Vračarevića.

¹⁹ Nije se moglo utvrditi da li je 86 drugova i drugarica iz ove brigade, koji su po naređenju Korpusa poslije napada na Pakrac pušteni na odsustvo, povučena s odsustva i da li su s brigadom otišli na Zumberak, ili su ostali u Slavoniji.

Arhiv VII, reg. br. 10-2/8, k. 881 A.

marša, umora i blatnjavog puta, borci su dobro raspoloženi i znatiželjno očekuju susret sa Savom i novim terenom.²⁰ U prvi mrak brigada stiže u selo Lijevo Dubrovčak na samoj obali Save (sve sekcije Čazma 1:100.000).

PRELAZAK PREKO SAVE I BORBE U POSAVINI I POKUPLJU

Za prelazak preko rijeke brigada je imala jedan veliki i dva mala čamca. Prebacivanje je otpočelo odmah i trajalo je cijelu noć. Prvi, drugi i treći bataljon se sklanjaju u šumu između Save i sela Lekenika, te poslije kraćeg sređivanja danju prelaze prugu Zagreb — Sisak (sekcija Zagreb 1:100.000). Preplašeni od tolikih partizana domobrani su se zavukli u stražare i bunkere. Zapucali su tek na začelje. Nešto kasnije, oko 10 sati prugu je prešao i 4. bataljon koji se preko Save prebacio posljednji.²¹

Blato je, a borci su umorni od dugog i napornog marša i teško se kreću. Neprijatelj je otkrio prisustvo brigade pa vrši avio-izviđanja. U jednom trenutku je i bombardirao jednu »sumnjivu« šumu, ali brigada se tu nije nalazila. Nakon nekoliko sati stigla je u selo Poljane, gdje se zadržala na odmoru dva dana (sekcija Zagreb 1:100.000). Iz Poljane — malo osvježena, ali s velikim brojem bosih i slabo odjevenih boraca, kolona kreće za selo Pokupsko gdje se, obezbjeđujući s pravca Siska (2. četom 3. bataljona komandira N. Vračarevića), 29. listopada prebacuje preko Kupe u širi rejon sela G. Bučica.²² Odatle je 20 obolelih od trbušnog tifusa i nekoliko drugih bolesnika prebačeno u bolnice na Kordunu. Nekoliko dana kasnije brigada se vraća preko Kupe u širi rejon sela Pokupsko. Pošta

²⁰ U svom izvještaju od 20. listopada 1943. polit. kom. 12. div. konstatira da je borbena sposobnost Omladinske brigade, zbog »pakračkih gubitaka«, nešto slabija, ali da je njen moral na visini, što potvrđuje i pravilan prijem naređenja za odlazak na Zumberak.

Isto, reg. br. 18/21, k. 881 A.

²¹ Prema navedenom i na osnovu »Pregleda razvoja«, brigada je prešla Savu 27. listopada 1943. godine.

²² U rejonu sela Pokupskog nalazio se u to vrijeme štab Zumberačko-posavskog sektora, pa se brigada sa njim oko Pokupskog i povezala.

Arhiv VII, reg. br. 18-16, k. 425 I.

je nabavila nešto kože (zaplijenila u jednoj kožari neda-
leko od Zagreba) i materijala za odijela, organizirala je
izradu cipela i odjeće. Situacija s obučom je tako pobolj-
šana, no i dalje — to i umor ostali su njeni »glavni« pro-
blemi, koji su je prikivali za naseljena mjesta i uzdržavali
od većih akcija.²³ Vrijeme, međutim, nije bilo izgubljeno.
Iskorišteno je za unutrašnje sređivanje jedinica, dotjeriva-
nje i čišćenje oružja, popravku i nabavku odjeće i obuće,
raskušivanje, odmor i svakodnevnu vojnu obuku, koja je
zbog većeg broja novih boraca bila jako potrebna. Loša
odjeća i dobar broj bosih boraca uvjetovali su, međutim,
da obuka bude više teorijska nego praktična, ali njena
korist je ipak bila velika. Politički rad, iako nije prestajao
ni za vrijeme pokreta, u Pokupskom je ozbiljno intenzi-
viran, naročito poslije prvih osvježenja i odmora. Njegov
osnovni cilj bio je usmjeren na shvatanje značaja dolaska
brigade na ovu teritoriju, pravilan odnos prema narodu i
širenje bratstva i jedinstva. To je bilo osobito potrebno
jer su organizacije na terenu bile nejake, a neprijatelj je
mjestimično organizirao otpor i bojkot brigade u ishrani
i drugom.²⁴

U vrijeme javljanja i »ulaska« pod komandu štaba
Zumberačko-posavskog sektora, Omladinska brigada je
imala 4 bataljona (svaki bataljon po tri čete), prateću četvu,
četvu za vezu, bolničku četvu i pionirsku-minersku četvu. Ko-
mandni kadar je uglavnom bio popunjen. No zbog gubi-
taka (većeg broja starih boraca i rukovodilaca) u Pakracu,
slanja boraca i nekih rukovodilaca u novoformirane jedi-
nice i određenog broja najboljih za popunu Prve prole-
terske divizije,²⁵ sastav brigade je znatno izmijenjen.²⁶
Zdravstveno stanje je bilo zadovoljavajuće.

²³ I prije polaska na put brigada je stajala loše s obučom
(oko 300 bosih) i odjećom. I ne samo ona, nego cijela 12. div. (18. br.
preko 1007 a 12. br. blizu 400 bosih itd.).

Isto, reg. br. 18/21, k. 881 A.

²⁴ Arhiv VII, reg. br. 24-1/8, k. 1297; Zbornik, tom V, knj. 21,
dok. 141, str. 487—491.

²⁵ Po naređenju Glavnog štaba Hrvatske, sredinom listopada
1943. formiran je Slavonski proleterski bataljon (oko 300 izuzetno
dobrih boraca i rukovodilaca), namijenjen za popunu Prve prole-
terske divizije. Međutim, ta se popuna nije mogla ostvariti.

²⁶ Zbornik, tom V, knj. 20, dok. 123, str. 425 i 428 i knj. 21,
str. 488-90.

Svoju aktivnost na novom terenu (sekcija Zagreb 1:100.000) Omladinska brigada je započela s nekoliko akcija manjeg značaja.²⁷

Najprije je 5. studenog sa jednim bataljonom postavila zasjedu kod sela Pešćenice, na putu Zagreb — Sisak, zaplijenila automobil i zarobila nekoliko vojnika.

Petog studenog uveče pošao je u akciju 2. bataljon. On je izvršio prepad na selo Buševac, no neprijatelj se iz njega prije toga povukao, pa do borbe nije došlo, pa je zaplijenjeno samo nešto odjeće.

Naredne noći 1. bataljon izvodi akciju na tvornicu kože u selu Velika Mlaka, ali u tome nije uspio.

Prvu veću akciju na ovom terenu brigada je izvela 9/10. studenog kada je zajedno s dva bataljona Turopoljsko-posavskog odreda napala uporišta u željezničkim stanicama Lekenik i Greda na pruzi Zagreb — Sisak. Započevijest za taj napad²⁸ dobila je 8. studenog od štaba Zumberačko-posavskog sektora, a napad je trebalo izvršiti već sutradan u 20 sati.

Ojačana brdskim i pt topom, brigada je trebala likvidirati neprijatelja u rejonu ž. st. Lekenik i Greda i postaviti osiguranje od Siska. Bataljoni Turopoljsko-posavskog odreda morali su osigurati akciju s ostalih pravaca i demonstrirati napad na neka uporišta.

Napad na neprijatelja u Lekeniku, u kome se nalazilo 70 do 80 Nijemaca i 50 domobrana (s 2 tm i 8 pm) i koje je bilo osigurano bodljikavom žicom i minama — izvodio je 3. bataljon. Na ž. st. Greda s posadom od 20 Nijemaca i 30 domobrana (jedan tm i 4 pm) napadao je 1. bataljon bez 1 čete, koja je demonstrirala napad na uporište u selu Zažina, gdje je bila posada od oko 220 ljudi. I uporište u ž. st. Greda bilo je osigurano žicom i minama. Na osiguranje prema Sisku (u visini sela Stupno), sa zadatkom da odmah pristupi rušenju pruge i puta, upućen je 2. bataljon. U brigadnoj rezervi zadržan je 4. bataljon. Jedna četa iz ovog bataljona vršila je aktivno osiguranje od uporišta u selu Pešćenica (oko 200 ustaša).

" Isto, knj. 21, dok. 142, str. 492 i 495 (mjesečni pregled akcija štaba Zumberačko-posavskog sektora).

²⁸ Arhiv VII, reg. br. 18/1, k. 1624.

Veza s bataljonima trebalo je da se obavlja telefonom i kuririma. Za mjesto evakuacije ranjenika, plijena i zarobljenika određeno je selo Pokupsko.

Budući da se radilo o prvoj većoj akciji od dolaska brigade na taj teren, bilo je veoma značajno da ona uspije. Na tome je izuzetno insistirao Stab sektora. Stab Omladinske brigade je shvatao šta će za brigadu značiti uspjeh ili neuspjeh, pa je cjelokupnoj zamisli prišao vrlo ozbiljno i obezbijedio neophodne pripreme. I pored svega, uspjeh je izostao. Stab sektora to ovako obrazlaže. U Lekeniku pt top nije mogao probiti bunkere, a bez uništenja bunkera nije se mogla savladati jaka posada obezbijedena žicom i minama. U Gredi je počelo dobro. Međutim, prije nego što je 2. bataljon postavio osiguranje od Siska, ka ž. st. Greda prošao je vlak s 800—900 njemačkih vojnika. Bataljon, koji je tu napadao, otvorio je žestoku vatru, ali su se Nijemci, i pored mnogo ubijenih i ranjenih (oko 70),²⁹ uspjeli organizirati za borbu i jedinice brigade su bile prisiljene da se povuku.³⁰

U ovoj akciji zarobljeni su jedan oficir i jedan podoficir, porušeno 200 m pruge, ubijen i ranjen veći broj njemačkih vojnika, a u brigadi je poginulo 6 i ranjeno nekoliko boraca.³¹

Obrazloženja štaba sektora svakako se mogu prihvatiti. Međutim, činjenica je da bataljon na osiguranju nije na vrijeme stigao na liniju zasjede (možda i zbog ranog početka napada), a izgleda da ni snage određene za napad nisu bile dovoljne — 5 četa s oko 300 boraca prema 170—180 dobro naoružanih i utvrđenih neprijateljevih vojnika i oko 20 prema 15 puškomitraljeza i teških mitraljeza.

Poslije napada na Lekenik i Gredu broj bosih se još više povećao, a 50 boraca je zbog promrzlina na nogama moralo na liječenje.³² To je nalagalo nove napore da se dođe do obučee. Tjveče 12. studenog izvršen je novi napad

²⁹ Arhiv CK SKH, NOB, mikrofilm 5/545.

³⁰ Povlačenje je izvršeno u sela D. Hruševac, Hotnja, Pokupsko.

Arhiv VII, reg. br. 18/1, k. 1624.

³¹ Isto, reg. br. 18-16, k. 425; Arhiv CK SKH, NOB, mikrofilm 5/545.

³² Zbornik, tom V, knj. 21, dok. 141, str. 490.

(jednim bataljonom) na tvornicu kože u selu Velika Mlaka. Akcija je uspjela. Zaplijenjena je veća količina kože, pa je organizirana izrada cipela.³³

Pošto se malo sredila, brigada je krenula dublje u Pokuplje i nekoliko dana se zadržala u selima Lasinje i Pisarovina (sekcija Zagreb 1:100.000), spremajući se za put na Zumberak (sekcija Samobor 1:100.000).

Nekoliko slijedećih dana proteklo je u obuci, političkom radu, liječenju (ranjenih, povrijeđenih i oboljelih), a bilo je i sitnijih čarki s neprijateljevim patrolama.

Na pitanje Glavnog štaba Hrvatske, kada će Omladinsku brigadu prebaciti na Zumberak, štab Zumberačko-posavskog sektora 17. studenog obavještava da brigada još nije spremna, jer poslije akcije na Lekenik ima preko 400 potpuno bosih boraca. »Nabavili smo kože i pravimo dnevno po 30 pari cipela i obučemo ih. Poslije bi sa IV korpusom izveli neke zajedničke akcije na pruži Zagreb — Sisak i po tom brigadu poslali na Zumberak ... Namjeravamo: da tamo najprije ode komesar Franc Knebl sa jednim bataljonom (Omladinske brigade »Jože Vlahovič«), spriječi mobilizaciju za ustaše i pripremi teren za dolazak brigade«.³⁴

Noću 24. studenog brigada s 3. bataljonom obavlja uspješnu diverzantsku akciju na pruži i putu Zagreb — Karlovac (u visini s. Novaka), ruši željeznički (20 m) i armiranobetonski most na putu (oko 50 m) i zarobljava 2 Nijemca i 1 domobrana. U ovoj akciji poginuo je Čedo Ivanković.

Dvadeset petog studenog, drugi bataljon Omladinske brigade postavlja uspješnu zasjedu na putu Zagreb — Karlovac kod Jastrebarskog, nanijevši neprijatelju gubitke (18 ubijenih) i onemogućivši mu izvlačenje hrane za Zagreb.

Noću 25. studenog Omladinska brigada je — na putu za Zumberak — prešla prugu i put Zagreb — Karlovac između sela Zdenčine, u kome je bilo 80 Nijemaca, i sela

³³ Arhiv CK SKH, NOB, mikrofilm 5/545 (partijski izvještaj brigade od 1. prosinca 1943.

³⁴ Arhiv VII, reg. br. 26-1, k. 105c i izvještaj političkog komesara Zumberačko-posavskog sektora od 26. studenog 1943; Arhiv CK SKH, NOB, film 5/694.

Horvati s posadom od 45 ustaša i 50 domobrana i pri tom porušila 2 — 3 km pruge. U akciji je učestvovala i četa 2. diverzantskog bataljona.

U ovim borbama, vođenim u studenom 1943. Omladinska brigada »Jože Vlahović« je imala 6 mrtvih, 15 ranjenih i 2 nestala borca.³⁵

U općevojnom izvještaju od 26. studenog upućenom Glavnom štabu Hrvatske,³⁶ štab Zumberačko-posavskog sektora o stanju na sektoru i u Omladinskoj brigadi »Jože Vlahović«, u osnovi, kaže slijedeće:

1. Po završetku ofenzive koju je neprijatelj izvršio tokom prošlog mjeseca na našu oslobođenu teritoriju, on se sa svojim jedinicama povukao u pravcu garnizona na komunikacijama, te iz njih vrši svakodnevne ispade.

»Raspoloženje naroda na Žumberku je dosta loše. Neprijatelj je za vreme ofenzive poubijao preko 100 ljudi i to na zvjerski način. Oko 1000 sposobnih za vojsku otišlo je u ustaše i to jedan dio iz straha, a iz pojedinih sela. .. i organizovano. .. Manji deo je pobjegao kući...«

U Pokuplju i Posavini neprijatelj ne kreće iz garnizona.

2. Omladinska brigada »Jože Vlahović« je istog sastava kao i pri dolasku na ovu teritoriju. Na prijedlog Štaba brigade organizovaće se, umjesto prateće čete, prateći vodovi po bataljonima (1—2 tm, 1 minobacač, 1 pt puška i eventualno top).

Rad štaba Omladinske brigade u cjelini zadovoljava, kako na političkom, tako i na vojničkom uzdizanju boraca. Vojna obuka u brigadi se izvodi svakodnevno no pošto su mnogi borci bosii radilo se uglavnom teorijski a vrlo malo praktično.³⁷ Sa nižim komandnim kadrom održava se kurs iz Ratne službe i naoružanja. Sve to i solidno borbeno iskustvo doprinijeli su da jedinice Omladinske brigade u

³⁵ Zbornik, tom V, knj. 21, dok. 142, str. 492—495.

³⁶ Isto, dok. 141, str. 487—491.

³⁷ Od oko 400 bosih poslije akcije na Lekenik, do pred kraj studenog obučeno je oko 300; ima još oko 150 bosih jer poslije svakog marša po desetak ostaje bez cipela.

vojničkom pogledu stoje dobro. Gotovo svi borci dobro rukuju puškomitraljezom i lakim bacačem. »Ljudstvo je odano, povjerljivo i poznaje ciljeve NOB. . . Polovina boraca može (to) da prenaša i na druge.« Ipak zbog gubitaka u Pakracu, odlaska više istaknutih boraca i rukovodilaca u druge jedinice i radi toga što ima dosta novih boraca, »polet i borbenost brigade nešto su popustili.« Pojedincima je i odlazak iz Slavonije teško pao. Zdravstveno stanje zadovoljava, a ishrana je dosta loša.

U partijskom izvještaju brigade za studeni 1943. godine u vezi sa takvom situacijom se kaže.³⁸

Disciplina, borbenost i moral su na priličnoj visini i pored pretrpljenih gubitaka, vrlo loše odjeće i obuće i slabe ishrane.

U cilju poboljšanja stanja, poslije svake akcije ili krupnijeg zadatka vrši se analiza i izvlače pouke za dalju aktivnost.

Politički rad je dosta intenzivan, a težište je na objašnjavanju »linije NOB i dosadašnjih političkih i vojnih rezultata naše borbe«. U pripremi je kurs za političke komesare četa i delegate.

Kulturno-prosvjetni rad se svodi na zidne i usmere novine i ponovo uspostavljanje kulturno-prosvjetnih odbora po četama.

U odnosima s narodom bilo je nekoliko incidenata zbog loše hrane po kućama, no zahvaljujući tome »što su u brigadi mahom stariji borci« stvari su se brzo popravile.

Teorijski rad u partijskim organizacijama svodi se na izučavanje materijala: »O partiji«, »O ulozi KP u NOB« i »Borimo se za čistoću i boljševizaciju naše partije«.

Partijaca na licu ima 234, kandidata 60 i Skojevaca 235. Od 95 drugarica 17 je u Partiji, a 47 u SKOJ-u.

U toku 26. studenog brigada je bila raspoređena na sektoru Okića, tj. na području sela G. i D. Purgarije, Podgrađa Betera, a 1. bataljon na sektoru sela Sv. Janax — Prodin Dol (sekcija Samobor 1:100.000).

³⁸ Arhiv CK SKH, NOB, film 5/542—546.

Dan ranije, štab sektora je poslao prijedloge Glavnom štabu Hrvatske za unapređenje u oficirske činove 20 rukovodilaca koji dotle nisu bili unaprijeđeni.³⁹ To su:

- Brezić Božo, komandir čete, radnik, u NOV od 1. 10. 1941. u čin poručnika;
- Ivković Milan, komandir čete, seljak, u NOV od 15. 7. 1942. u čin poručnika;
- Augustinović Josip, komandir čete, radnik, u NOV od 20. 10. 1941. u čin poručnika;
- Vasiljević Lazo, komandir čete, seljak, u NOV od 7. 11. 1942. u čin poručnika;
- Herceg Ivan, komandir čete, radnik, u NOV od 27. 1. 1943. u čin poručnika;
- Vračarević Nikola, komandir čete, seljak, u NOV od 8. 8. 1942. u čin poručnika;
- Bauk Vladislav, komandir čete, službenik, u NOV od 3. 2. 1943. u čin poručnika;
- Marković Aleksandar, zamenik komandira čete, seljak, u NOV od 10. 10. 1942. u čin zastavnika;
- Narandžić Stevo, zamenik komandira čete, radnik, u NOV od 21. 5. 1943. u čin zastavnika;
- Studen Jovan, zamenik komandira čete, seljak, u NOV od 1. 10. 1941. u čin zastavnika;
- Štefović Franjo, zamenik komandira čete, seljak, u NOV od 18. 5. 1943. u čin zastavnika;
- Vukotić Obren, zamenik komandira čete, radnik, u NOV od 27. 11. 1942. u čin zastavnika;
- Bjeloš Toma, zamenik komandira čete, seljak, u NOV od 1. 7. 1942. u čin zastavnika;
- Muštović Bećir, zamenik komandira čete, građ. tehničar, u NOV od 21. 4. 1943. u čin zastavnika;
- Ećimović Dragan, zamenik komandira čete, radnik, u NOV od 21. 4. 1943. u čin zastavnika;
- Durajlija Savo, zamenik komandira čete, radnik, u NOV od 15. 9. 1943. u čin zastavnika;
- Brković Pero, zamenik komandira čete, seljak, u NOV od 17. 7. 1942. u čin zastavnika.

³⁹ Arhiv VII, reg. br. 25-7, k. 105 B, reg. br. 3-8, k. 106 B i reg. br. 6-1/3, k. 12&6.

Nekoliko dana kasnije predloženo je u članove podoficira 33 vodnika vodova i 50 desetara.

Pored borbi navedenih u izvještaju štaba sektora, Omladinska brigada je stalno bila angažirana na pojačanom vlastitom obezbjeđenju i hvatanju špijuna, petokolonaša i drugih neprijateljskih elemenata. Nekoliko neprijateljskih agenata i mreža otkriveno je zahvaljujući drugaricama i omladincima.

Tih dana 1. i 4. bataljon su izvršili i napad na obezbjeđenje radnih jedinica u selu Desinac (50 Nijemaca) blizu Jastrebarskog i oslobodili dvadesetak ruskih zarobljenika, koji su u brigadu radosno primljeni i postali dobri borci.⁴⁰

Razumljivo je da je i partijska organizacija prvog mjeseca boravka na novom i nepoznatom terenu bila vrlo aktivna. Cjelokupni rad političkih rukovodilaca i komunističkih, još od prijema naredjenja za odlazak na Zumberak, bio je usmjeren na objašnjavanje razloga dolaska na novi teren i prilagođavanje uvjetima koji su u novim krajevima bili drugačiji nego u Slavoniji. Posebna brigada je vođena o pravilnim odnosima boraca prema narodu, razvijanju bratstva i jedinstva i opredjeljenju za NOP. Kulturno-zabavni rad je također usmjeren u tom pravcu, u cilju organiziranja veselja, usmenih i zidnih novina, ispisivanja borbenih parola i zbližavanja jedinica s narodom.

U Omladinskoj brigadi odnosi između drugova i drugarica bili su uvijek dobri, a sada se o tome i posebno brinulo, da se neprijatelju ne bi davao materijal za klevete.⁴¹

BORBE NA ZUMBERKU⁴²

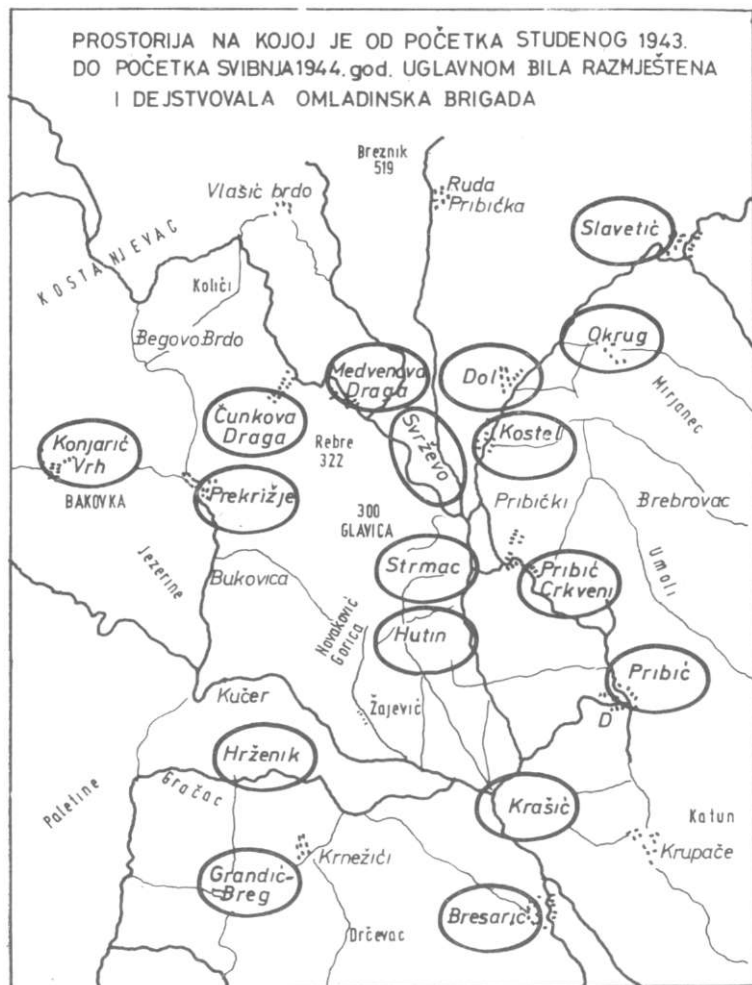
Drugog prosinca Omladinska brigada dobija naredjenje za napad na uporište u selu Lug.⁴³ Uporište je branilo 120 Nijemaca utvrđenih u školi, a osiguranje je bilo oko

⁴⁰ Arhiv VII, reg. br. 24-1/8, k. 1297 i Arhiv CK KPH, NOB, film 5/546.

⁴¹ Arhiv VII, Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm 5/545 do 547 — izvještaj sekretara partijske organizacije Omladinske brigade od 1. prosinca 1943.

⁴² Sve borbe na Zumberku vezane su za sekciju Samobor 1:100.000.

⁴³ Arhiv VII, reg. br. 8/1, k. 1296.

Teritorija na kojoj je dejstvovala brigada od studenog 1943. do svibnja 1944.

škole, u rovovima. Naoružanje: 2 tm, 10 pm, 1 laki minobacač, a ostalo puške.

Neposredan napad na uporište izvodio je 1. bataljon (—1 č.), ojačan pt topom. Osiguranje su davali 1. bataljon Žumberačko-pokupskog odreda od Bregane i Brežica i 1. bataljon brigade (sa pt topom i 2 pt puške), od Samobora (oko 800 neprijateljskih vojnika sa 15 tenkova), postavljajući zasjede na liniji s. Vrhovčak (k. 300) — stara i nova betonska cesta (u visini k. 161). Četa iz 1. bataljona bila je rezerva brigade i nalazila se u selu Jazbine, a angažirana je i za evakuaciju plijena s državnog dobra Frigan.

Početak napada je određen za 19. sati 3. prosinca. Evakuacija ranjenika trebalo je da se vrši u selo Otruševac, a plijena i zarobljenika u selo Stojdragu.

Bataljoni Omladinske brigade sa sektora Okića (dva), koji nisu učestvovali u napadu, prebačeni su 3. prosinca na sektor Plješevica — Sv. Jana, sa zadatkom da kontrolišu kretanje neprijatelja na tom području. Jedna četa trebalo je da postavi zasjedu između Samobora i sela Rude.

Napad je počeo na vrijeme i snažno. Neprijatelj je istjeran iz okolnih rovova, ali u školi se žiljavo branio. I ova akcija nije uspjela, iako je neprijatelj imao teških gubitaka (14 ubijeno, više ranjeno i 12 zarobljeno). Zaplijenjen mu je 1 pm, laki mb — 60 mm, 1 automat i 7 pušaka, itd.⁴⁴

Štab Žumberačko-posavskog sektora u svom izvještaju ne obrazlaže razloge neuspjeha ove akcije. No, objektivno gledano, snage za napad su i ovdje bile nedovoljne: 2 ojačane čete ukupne jačine 120 — 130 ljudi s najviše desetak pm i tm i pt topom — 47 mm, naspram isto toliko utvrđenih njemačkih vojnika i isto toliko mitraljeza sa znatno više municije. Osim toga, na odlučno držanje posade utjecala je i blizina jakog garnizona u Samoboru iz kojeg je neprijatelj i kretao u pomoć napadnutom uporištu.

U borbi za uporište u Lugu Omladinska brigada je imala više ranjenih.

Devetog prosinca Omladinska brigada je postavila zasjedu na putu Zagreb — Karlovac kod Zdenčine i zaplijenila 2 kamiona i 3 putnička automobila. A noću 12. prosin-

⁴⁴« Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 137, str. 674.

ca 3. bataljon je išao u zasjedu na put Jastrebarsko — Karlovac nedaleko od Novaka. Prethodnica je propuštena, a na glavninu je otvorena vatra. No, neprijatelj je imao i borna kola pa se borba rasplamsala. Tada se pojavila i 1. četa 4. bataljona koja se vraćala sa zasjede iz rejona Jastrebarskog i odmah stupila u borbu. Zajedničkim snagama neprijatelj je uz znatne gubitke protjeran, ali je poginulo i nekoliko naših boraca, a više ih je ranjeno. Među njima je bio i zamjenik komandanta 4- bataljona Milan Stojaković.⁴⁵

Tih prvih dana prosinca neprijatelj je poduzeo ofenzivu na oslobođenu teritoriju na Kordunu i Baniji i u svom nadiranju dostigao liniju Vojnić — Slunj.⁴⁶ Glavni štab Hrvatske je u vezi s tim naredio pojačanu aktivnost jedinicama Zumberačko-posavskog sektora, radi ometanja i lakšeg razbijanja neprijateljeve ofenzive. Prema tom naredenju štab Zumberačko-posavskog sektora je odlučio da se poruši i unište željezničke komunikacije na potezu Klinča Selo — Karlovac. Radi toga — 12. prosinca izdaje naredenje Omladinskoj brigadi i Zumberačko-pokupskom odredu.⁴⁷

Odluka za napad na prugu Zagreb — Karlovac bila je uvjetovana velikom važnošću koju je ona imala za neprijateljevu ofenzivu. Napad je određen za 13. prosinac u 20 sati.

Omladinska brigada je dobila zadatak da ruši prugu od Luga⁴⁸ — k. 113 prema Draganiću i na potezu sela Lazine — selo Domagović — selo Cvetković, te da postavi osiguranje od Karlovca (ojačano pt puškom i minama na putu i pruzi) i Jastrebarskog u visini sela Cvetković. Za izvršenje ovog zadatka Stab sektora je dodijelio brigadi 12 minera pod rukovodstvom referenta za minerstvo, 2 nagazne mine za oklopni vlak i 2/3 raspoloživog eksploziva i nagaznih mina za tenkove. Dijelom svojih snaga brigada je morala blokirati i neprijateljevo uporište u selu Draga-

⁴⁵ Isto, dok. 137, str. 675.

⁴⁶ Isto, dok. 28, 90, 123, 140 i 143.

⁴⁷ Isto, dok. 51, str. 187 — 189.

⁴⁸ Riječ je o selu Lugu na komunikaciji Zagreb—Karlovac, 7 km južno od s. Draganića.

nići, a prije početka napada izviditi svoj sektor i tačan razmještaj neprijateljskih uporišta i osiguranja. Nakon završene akcije brigada se morala povući u baze: Hrženik — Krašić; Pribić — Slavetić — Sv. Jana.

Sličan zadatak je na sektoru Jastrebarsko — Klinča Selo lijevo od brigade, dobio Zumberačko-pokupski odred.

Pripreme za ovaj napad obavljene su ozbiljno i solidno. U brigadi je vladala riješenost da se na novom terenu izvrši jedna uspješna akcija. Neprijatelj je osjetio da se nešto sprema i posebno je ojačao dio pruge od Jastrebarskog do Karlovca, tako da akcija nije uspjela.

Brigada je, međutim, 15. prosinca između uporišta Zdenčine i Horvati »potpuno uništila 1500 m pruge,« pa je saobraćaj bio paraliziran gotovo 3 dana.⁴⁹

Narednih dana vođeni su manji okršaji i obavljane pripreme za novi napad na uporište Lug.⁵⁰ Napad je izvršen 18. prosinca u 24 sata. Brigada je napala selo s 3 bataljona, a bataljon Zumberačko-pokupskog odreda demonstrirao je napad na Samobor.

Pogocima pt i brdskog topa, minobacača i energičnim jurišem, neprijatelj je istjerman iz bunkera.⁵¹ Međutim, školi se i ovom prilikom nije moglo prići, jer je nepri-

⁴⁹ Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 137. str. 675 i depeša GŠ NOV i POH br. 1678 od 17. prosinca 1943, str. 564 iste knjige.

⁵⁰ Saznavši za dejstva 28. slavonske udarne divizije u Turo-polju, štab Omladinske brigade je 15. prosinca uputio pismo štabu ove divizije, kojim ga obavještava da je otpratio njegove ranjenike za bolnicu, čestita mu uspjehe u Hrvatskom zagorju, Kalniku i Moslavini i interesira se za dalje planove divizije. 17. prosinca štab 28. div. zahvaljuje na pismu, detaljnije upoznaje brigadu s rezultatima pomenutih borbi, iznosi svoje planove za dejstva u Turo-polju i moli štab Omladinske brigade da intervenira kod štaba sektora za jedan »protukolac i eksploziv, jer bi mogla dosta učiniti, a nema čim«. Ujedno ukazuje na mogućnost i želju da 28. divizija i Omladinska brigada »uzdignu prašinu oko same metropole« (Zagreb).

Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 74, str. 267 — 269; Arhiv VII, reg. br. 35-2, k. 1296.

⁵¹ Od posljednjeg napada 3. prosinca neprijatelj je sazidao 6 bunkera oko škole, zazidao prozore na školi i ostavio samo puškar-nice, očistio sav okolni teren i organizirao efikasnu vatru, tako da mrtvih kutova nije bilo.

Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 137, str. 676.

jatelj vatrom iz desetak mitraljeza i masom ručnih bombi onemogućavao pristup preko brisanog prostora. Teže artiljerije nije bilo, neprijatelj je onemogućio miniranje i uporište ni ovog puta nije likvidirano. Naređeno je povlačenje i brigada se vratila u polazne baze. Prije toga je sa posjeda Frigan evakuirano 58 svinja i dosta životnih namirnica.

U ovoj borbi ubijeno je i ranjeno oko 15 Nijemaca, a brigada je imala 1 mrtvog i 11 ranjenih, među njima i komesara 2. bataljona Zeljka Albina. Utrošeno je 16 granata za top 47 mm, desetak za brdski top i 15 mina za teški minobacač (82 mm).

Demonstrativni napad na Samobor bio je uspješan i neprijatelj, zbunjen ovim napadom, nije kretao u pomoć prema Lugu.⁵²

Tri dana kasnije (22. prosinca) Omladinska brigada je po naređenju štaba Zumberačko-posavskog sektora⁵³ krenula na nov zadatak. Između sela Ceglje preko Draganića do sela Goljak (sekcija Samobor 1:100.000) nalazilo se oko 400 zarobljenika Rusa i Ukrajinaca — a čuvalo ih je oko 200 njemačkih stražara. Na toj liniji bili su i pozadinski dijelovi njemačke divizije koja je operirala na Kordunu i Baniji. Štab sektora je odlučio da likvidira te snage, oslobodi ruske zarobljenike i izvuče što više plijena.

Pored Omladinske brigade u ovoj akciji trebalo je da učestvuju i dva bataljona 15. slovenačke brigade. Početak napada je određen za 24. prosinca u 24 sata.

Drugi, 3. i 4. bataljon Omladinske određeni su za napad, a 1. za osiguranje od Jastrebarskog, u kome je bilo 350 neprijateljevi'n vojnika i nekoliko tenkova. Konkretni zadaci su glasili:

Prvi bataljon sa dvije čete ojačane sa 2 pt puške i nazganim minama postavlja zasjedu u visini Izimplja, od k. 136 do k. 127, a jednom demonstrira napad na Jastrebarsko.

Drugi bataljon s dvije čete napada neprijatelja u Ceglju, a jednom blokira uporište u selu Stančaki.

⁵² Arhiv VII, reg. br. 17-3, k. 105c (operativni izvještaj štaba Zumberačko-posavskog sektora od 29. prosinca 1943).

⁵³ Arhiv VII, reg. br. 24-2/3, k. 105c.

Treći bataljon s jednom četom napada neprijateljevo uporište u Lazinama i Draganiću, s 2 čete staru općinu, trgovinu Spoljara i kuću Belčića. Bataljonu je dodijeljen i veći dio čete za vezu.

Četvrti bataljon napada neprijateljevo uporište u Draganiću od žandarmerijske stanice do kuće Zdjelara, a dijelom snaga blokira željezničku stanicu i štab njemačkih snaga.

Bataljoni 15. slovenačke brigade napadali su preostale posade i obezbijevali svoja dejstva.

Plan i predviđanja se, međutim, nisu ostvarila.⁵⁴ Najprije je 15. slovenačka brigada obavijestila, pred sam početak napada, da u njemu ne može učestvovati (neprijatelj iz Ozlja napao je predveče njene jedinice), a za pregrupiranje snaga više nije bilo vremena.

Napad je na vrijeme počeo samo 3. bataljon Omladinske. Međutim, ostali bataljoni zbog slabih vodiča uopće nisu stigli na određene položaje. Pošto je napad 3. bataljona alarmirao Nijemce, oni su na cijeloj liniji aktivirali obranu i usmjerili pomoć napadnutoj posadi sela Lazina. Zbog toga se i 3. bataljon, koji je već zaplijenio 5 kola ratne opreme i 60.000 metaka, morao probijati iz obruča i ostaviti veći dio plijena. Sa sobom je izveo samo 9 Rusa. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i više ranjenih, a bataljon 2 poginula, 12 ranjenih i 1 nestalog borca.

U ponovljenom napadu na Lazine 24. prosinca, uspjeh je opet bio djelimičan zbog vodiča. Zaplijenjeno je samo nešto ratnog materijala i oslobođeno 23 Rusa — bivša crvenoarmejca. Neprijatelj je iz Jastrebarskog brzo pritekao u pomoć, pa su se jedinice morale povući.⁵⁵

U toku prosinca brigada i jedinice Zumberačko-posavskog sektora nisu izveli neku zamašniju niti uspješniju akciju, mada je na potrebu njihove veće aktivnosti ukazao Glavni štab Hrvatske.⁵⁶ Ipak ove jedinice su gotovo svako-

⁵⁴ Arhiv VII, reg. br. 24-1/3, k. 106c (operativni izvještaj štaba Zumberačko-posavskog sektora od 31. prosinca 1943.)

⁵⁵ Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 137, str. 676 i Hronologija, str. 628.

⁵⁶ Zbornik, tom V, knj. 22, depeše GŠ NOV i POH, dep. br. 1822 od 26. prosinca 1943. godine.

dnevno učestvovala u raznim čarkama, zasjedama, napadima i obranama, jer je neprijatelj sve češće vršio razne ispade, izviđanje i prepade na oslobođenu teritoriju.

O toj aktivnosti jedinica sektora⁵⁷ govore podaci o rezultatima njihovih borbi i akcija u ovom mjesecu:

Vlastiti gubici: 26 mrtvih, 95 ranjenih i 3 nestala;

Neprijateljevi gubici: 115 mrtvih, 117 ranjenih i 161 zarobljen vojnik i 4 oficira;

Oslobođeno: 32 Rusa (zarobljenih pripadnika Crvene armije);

Zaplijenjeno: 1 teški (81 mm) i 3 laka minobacača (60 mm), 112 mina za teški i 72 za laki mb, 11 pm, 192 puške, 3 automata, 14 pištolja, 33.000 raznih metaka, 80 odijela, 80 šinjela, 92 para cipela i 44 para čizama, 110 ćebadi, 3 teretna i 4 putnička automobila, 1 radio-stanica, 80 kg riže i šećera i oko 230 komada sitne i krupne stoke;

Uništeno: 1 skladište avionskih bombi i granata i više kilometara željezničke pruge i tt stubova; i

Utrošeno je desetinu hiljada metaka, blizu 200 mina i 60 granata.⁵⁸

STANJE I UVJETI U KOJIMA JE DEJSTVOVALA BRIGADA

Poljednjih dana prosinca 1943. u Omladinskoj brigadi je bilo ukupno 978 boraca, od čega 867 muških i 111 ženskih; članova KPJ 232, kandidata 32, članova SKOJ-a 212 (oko 50 odsto organiziranih);

Socijalni sastav izgledao je ovako:

Radnika 268, seljaka 659, zanatlija 13, činovnika 18, intelektualaca 15 i ostalih 5.

Nacionalni sastav: Hrvata 508, Srba 459, ostalih li.⁵⁹

⁵⁷ Pod komandom štaba Zumberačko-posavskog sektora bili su Omladinska brigada, Zumberačko-pokupski i Turopoljsko-posavski odred.

⁵⁸ Zbornik, tom V, knj. 22, dok. 137, str. 677.

⁵⁹ Arhiv VII, reg. br. 36/2, k. 1296 (nije poznato koliko je tada, 25. prosinca, bilo u rashodu; 1. prosinca u rashodu je bilo 230, a na licu 796); Arhiv VII, reg. br. 5-2, k. 105c. Prema izvještaju sekretara part. organizacije, dati su podaci o broju organiziranih; Arhiv CK SKH., NOB, film 38/51.

Od naoružanja brigada je raspolagala sa 9 teških mitraljeza, 3 laka i 32 puškomitraljeza; 11 automata i 30 pištolja; 530 mauzera, 35 manlihera i 37 drugih vojničkih pušaka; 3 minobacača 82 mm i 6 mb 45 ili 60 mm; i 1 brdski i 1 pt top.⁶⁰

Brigada je imala 4 bataljona (svaki bataljon po 3 pješadijske čete i prateću četvu), četvu veze, pionirsku četvu i bolničku četvu, a u planu je bilo i formiranje jedne manje čete od oslobođenih zarobljenika (1 poručnik i 32 vojnika pripadnika Crvene armije). U sastav brigade ušla je i Omladinska četa Turopoljsko-posavskog odreda, koja je brojala 68 boraca i raspoređena po svim bataljonima.

Obuka je izvođena svakog dana, a s nižim rukovodećim kadrom prorađen je udžbenik namijenjen za obuku starješina dobiven od štaba 6. kopusa.

U to su vrijeme moral i borbenost u brigadi nešto popustili, što bi se moglo reći i za štab brigade, kako u redovnom izvještaju konstatira i sekretar partijske organizacije u brigadi.

Razlozi slabljenja borbenosti bili su: promjena terena i čežnja za Slavonijom; loša odjeća i obuća; slaba ishrana; popustljivost starješina i nepotpun uspijeh u većem broju akcija na novom terenu.⁶¹

»U čitavoj brigadi osjeća se izvjesna malodušnost. Tu najviše odgovornosti snose komandiri, vodnici i desetari, koji ne daju dovoljno poleta ostalim borcima. . .«, kaže se u izvještaju i dodaje: »U posljednjim borbama naprijed su išli štabovi na čelu svojih bataljona i bivali izbačeni iz stroja.«⁶² Bilo je očevidno da se moraju poduzeti opsežne vojničke, političke i partijske mjere, da bi se stanje u brigadi poboljšalo i borbenost podigla na viši nivo.

Pred kraj 1943. Omladinska brigada se nalazila na području Slavetića, D. Pribića, Krašića, Hrženika. Jedan bataljon je bio u selima Kalje i Mrzlo Polje radi obezbje-

⁶⁰ Arhiv VII, reg. br. 26-3/3, k. 105c.

⁶¹ Iz općeg izvještaja komande sektora i sekretara part. organizacije brigade od 4. siječnja 1944.

⁶² Arhiv VII, reg. br. 21-3, k. 105c i Arhiv CK SKH, NOB, film 38/52.

đenja pravca od Kostajnice. 4. bataljon je takođe bio odvojen u selima Plješivici i Prekrižju (1 četa) radi obezbjeđenja od Samobora.⁶²

Neke od planiranih vojno-političkih i partijskih namjera tu su i sprovedene.⁶³

Neprijateljeve snage na ovom području u prosincu 1943. pojačale su svoju aktivnost. U rejon Mahićna i Stupnika stigle su neke jedinice 371. njemačke divizije iz Ogulina, a na sektor Jastrebarskog i Karlovca jedinice tzv. čerkeske konjičke divizije. 27. prosinca neprijatelj počinje ofenzivu na Pokuplje i Turopolje.

Ni krajem 1943. nije se bitnije izmijenila politička situacija na sektoru Zumberka. »U neprijateljskoj vojsci je dosta ljudi, a mobilizacija za NOB ne ide. Tu je dugo bio pomirljiv stav prema neprijateljima i neprijateljskoj propagandi«. Bilo je čak i primjera navođenja neprijatelja na partizanske baze.⁶⁴

Time se može objasniti i slučaj iznenadnog napada na četetu 4. bataljona u Prekrižju. Obišavši jedinice ovog bataljona u selu Plješivici, komandant i politički komesar brigade Đuro Dulić i Drago Bobetko krenuli su s komandantom Mijom Butkovićem i do čete u Prekrižju. Kada su stigli do čete, tamo su zatekli samo komesara i oko 15 boraca. Oni su ih obavijestili da je komandir (na osnovu obavještenja seljaka) s većinom čete krenuo da izvidi neku ustašku jedinicu i da joj postavi zasjedu.

⁶² Ako se svemu ovome dodaju posljedice »pakračkih« gubitaka i prekomandi većeg broja starih boraca i rukovodilaca u druge jedinice — prije polaska iz Slavonije, mora se doći do zaključka da je uzroka problema bilo napretek i da su oni takvi da ih se bezbolno nije moglo prevazići.

⁶³ Po jedinicama su držane konferencije boraca i rukovodilaca i sastanci partijskih ćelija na kojima su sagledavane manjkavosti i problemi. Po selima su držani mitinzi (u prosincu 18), a u četama su formirani kulturno-prosvjetni odbori. U političkom radu težište je na odlukama II zasjedanja AVNOJ-a, upoznavanju s vojno-političkom situacijom i pravilnom objašnjavanju situacije na terenu.

Arhiv CK SKH, NOB, film 38/51 i 52.

⁶⁴ Arhiv VII, reg. br. 21-1/3, k. 105c (opći izvještaj štaba Zumberačko-posavskog sektora od 30. prosinca 1943).

Pred zgradom u kojoj je bila četa nalazio se stražar, a s ostalim borcima, okupljenim u jednoj prostoriji, komandant i komesar otpočeli su razgovor. Nije prošlo ni 15 minuta, kad opali puška u dvorištu. Vodnik voda pođe da vidi zašto stražar puca. Kada je otvorio vrata, ugledao je u hodniku ustašu s bombom u ruci, pa brzo zatvori vrata. Ustaša nije imao kud, nego je bacio bombu i pobjegao u dvorište, gdje je bilo još ustaša.

Tada je sve bilo jasno. Neprijateljski elementi su prevarili komandu čete obavještenjem o pokretu ustaša, odnosno prevarili su komandira. U isto vrijeme ustaše su se privukle Prekrižju gdje je bio ostatak čete, ubile stražara i pokušale da likvidiraju i ostale partizane. Pošto su otkriveni, razvila se ogorčena borba. Ustaše su bombama i jakim vatrom oko pola sata obasipali kuću. Komandant brigade je odbio predlog da se probija obruč naredivši da svako čuva svoj prozor i vrata i da precizno i štedljivo gađa i baca bombe. Zbog toga i samopouzdanja koje je unio među borce postignuto je nekoliko »punih«⁶⁵ pogodaka. Zapovjednik ustaške čete bio je teško ranjen, poslije čega su se ustaše povukle.⁶⁵

Iako uvjeti na cijelom ovom području nisu bili povoljni za partizanske snage, ipak su one u studenom i prosincu 1943. izvele 52 napadne i obrambene akcije i nanijele neprijatelju osjetne gubitke. Nisu to bile neke velike akcije i uspjesi, ali sama činjenica da su partizanske jedinice bile svuda prisutne i stalno uznemiravale neprijatelja učinila je da on nigdje nije bio siguran, morao je stalno biti mobilan i oko Zumberka i Pokuplja držati jake snage, koje su mu i te kako bile potrebne za ostala bojišta. Kako je Omladinska brigada u sastavu Sektora bila glavna snaga, očevidna je onda i njena ovdašnja uloga, unatoč svim slabostima i teškoćama koje je imala.⁶⁶

Prvu akciju u 1944. brigada izvodi 3. siječnja na pruzi Zagreb — Karlovac. Tom prilikom je na dijelu Karlovac — ž. st. Draganići porušeno 800 m pruge i 2 mosta u Stančaki (9 km južno od Jastrebarskog).⁶⁷

⁶⁵ Prema izjavi učesnika i spomenutom izvještaju štaba sektora od 30. prosinca 1943.

⁶⁶ Arhiv VII, reg. br. 37-1/3, k. 105c i ocjene učesnika i autora.

⁶⁷ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 120, str. 534 i dok. 148, str. 654; Hronologija, str. 655.

Četvrtog siječnja brigada je dobila od Štaba sektora kritički osvrt na dotadašnju i naređenje za buduće aktivnosti.⁶⁸ Naređenje je upućeno svim jedinicama sektora s ciljem da se, na bazi posljednjeg naređenja Glavnog štaba Hrvatske,⁶⁹ ukaže na dotadašnje propuste, slabosti i iskustva i utvrde pravci dalje aktivnosti i borbi jedinica Sektora.

Osnovne ideje u tom naređenju bile su: borba za bolje organiziranje i sprovođenje informativno-obavještajne službe; sagledavanje dotadašnjih slabosti i nedostataka i izvlačenje iskustava; aktiviranje svih snaga na razbijanju neprijateljskih uporišta duž pruge i rušenju pruge; i iskoristavanje slabosti neprijatelja prilikom njegovih pregrupacija, izlazaka iz uporišta i kretanja po terenu.

Omladinskoj brigadi i Žumberačko-pokupskom odredu naređeno je da bolje usklade svoje akcije, a s Turopoljskom brigadom⁷⁰ da bude više sadejstva u rušenju i napadima na prugu Zagreb — Karlovac.

U Omladinskoj brigadi naređenje je primljeno s punom odgovornošću. Zajedno sa štabovima bataljona pristupilo se njegovoj razradi. Kako su u brigadi već sagledavana dotadašnja dejstva, slabosti, nedostaci i iskustva, naređenje je dobro došlo da se započete mjere još više prodube i prošire, a vojno-politički rad dalje oživi.

Štab brigade je iskoristio ovu aktivnost i da ukaže na čuvanje ugleda narodnog borca i primjerno ponašanje svakog druga i drugarice u jedinici i pred stanovništvom. U želji da uskrati bilo kakav povod neprijatelju za klevetanje NOB, on pored ostalog naređuje da više nijedan štab

⁶⁸ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 14, str. 51 (osvrt i naređenje).

⁶⁹ Depeše GS NOV i POH od 3. siječnja 1944, knjiga depeša, reg. br. 4-2. k. 119/1. Osnovno u tome naređenju GŠ Hrvatske je usmeravanje glavnih snaga Zumberečko-posavskog sektora na komunikaciju Zagreb — Karlovac, a pomoćnik na prugu Zagreb — Sisak.

⁷⁰ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 47, str. 191 (radi se o NO brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«, konačno oformljenoj 8. siječnja 1944).

u svom sastavu ne smije imati drugarica (bolničarki, kurira, kuharica) i da drugarice i drugovi spavaju u odvojenim prostorijama.⁷¹

Petog siječnja 1944. dva bataljona Omladinske brigade imala su uspješnu zasjedu na putu Zagreb — Karlovac u visini cela Ceglje. Bataljoni su otvorili žestoku vatru na jaču neprijateljsku kolonu koja se kretala od Karlovca prema Zagrebu, rastrojili kolonu i nanijeli joj ozbiljne gubitke od oko 20 mrtvih i nekoliko desetina ranjenih. Neprijateljeva jedinica, u kojoj je bilo i tenkova, uspjela je ipak da se organizira za borbu, pa su se bataljoni povukli da se ne bi izlagali suvišnim gubicima.

Sedmog siječnja drugi bataljon Omladinske upao je u zgradu općine u selu Draganići, zapalio svu arhivu i zaplijenio 2 pisaae mašine, 3 telefona, 1 geštetner i dosta kancelarijskog materijala (općinski stražari su pobjegli čim su čuli za dolazak partizana ne opalivši ni metka).

Već 10. siječnja, dva bataljona Omladinske brigade ponovo su na pruži. Na dijelu Karlovac — selo Lug oni su razrušili 700 m tračnica i 2 cestovna mosta u selu Stančaki.⁷²

Predasi između borbi i akcija korišteni su za obuku i politički rad, na čijem se intenziviranju osobito insistiralo.

S tim u vezi štab brigade 11. siječnja upućuje osvrt i naređenje za budući rad štabova bataljona i komandi četa.⁷³ U njemu između ostalog stoji: »Zapaženo je da se sa borcima praktično ne radi ništa sem egzercira . . . i to je prepušteno vodnicima i desetarima«. Naređenjem se zahtijeva i to da se u obučavanju obavezno mora koristiti postojeća stručna literatura.

Nema podataka kako je ovo naređenje sprovedeno, ali se iz nekih dokumenata vidi da je uglavnom sve slobodno vrijeme korišteno za obuku i politički rad.

⁷¹ Arhiv VII, reg. br. 1/10, k. 1296 (tim aktom on odaje i priznanje za moralno i borbena držanje svih drugarica i za pravilan odnos drugarica i ostalih boraca).

⁷² Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 120, str. 534—535 i »Hronologija«, str. 655.

⁷³ Arhiv VII, reg. br. 2/7, k. 1296.

Na putu Jastrebarsko — Karlovac, u visini Izimlja, dva bataljona Omladinske brigade su 13. siječnja postavila zasjedu i sačekala veću neprijateljevu kolonu 392. legionarske divizije.⁷⁴ Bataljoni su se povukli tek kada je neprijatelju stigla pomoć (s tenkovima) iz Jastrebarskog, ali su mu nanijeli gubitke od oko 20 mrtvih i znatno više ranjenih.⁷⁵

BORBE OKO SVETE JANE I GRANDIĆ BREGA I NAPADI NA KOMUNIKACIJE

Tih dana počinju opsežna neprijateljeva dejstva prema slobodnoj teritoriji. Snage 392. legionarske divizije, upravo njen 746. grenadirski puk. i 19. ustaški bataljon Paveličevog tjelesnog zdruga, kretali su se od Zagreba prema Karlovcu i zaposjeli sela Rakov Potok, Horvati, Karlovići, Poliaši, Pavučnjak, Klinča Selo, Goli Vrh, Desinec i Zdihovo.

Odatle je neprijatelj krenuo u napad na sektor Plešivice (tt 780) — Svete Jane i na položaje koje su držale jedinice Zumberačkog odreda i 4. bataljon Omladinske brigade.

Iz šireg rejona Ozlja neprijatelj je također krenuo ka solbodnoj teritoriji, i to 1. bataljonom 2. pješadijske pukovnije (iz Ozlja) i 3. četom 10. ustaškog bataljona (iz Karlovca). Položaje na liniji Grandić Breg — Hrženik —

⁷⁴ 392. legionarska divizija je formirana u Austriji od sredine kolovoza do početka studenog 1943. Komandni kadar i specijalne jedinice sačinjavali su Nijemci, a vojnici su regrutirani i dovedeni iz NDH. Na poligonima Austrije završila je obuku i upućena u NDH. Sastav: 846. i 847. grenadirski puk, artiljerijski puk, izviđački odred, pionirski bataljon, pt divizion i ostali dijelovi.

Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 27, str. 91, primjedba 11.

⁷⁵ Hronologija, str. 657 i Zbornik, tom V, knj. 23, str. 535. Snage 392. legionarske divizije prebačene su na šire područje Zagreba do 5. siječnja 1944, sa zadatkom da očiste od partizana prostor s obje strane puta i želj. pruge Zagreb — Karlovac, a zatim da prodiru prema Ogulinu. Zajedno s posadama garnizona, ona je obezbjeđivala komunikacije, a i stalne ispade ka slobodnoj teritoriji. Ti ispadi su naročito intenzivni od sredine siječnja.

Arhiv VII, reg. br. 39/14, k. 18; Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 62, str. 266.

Bresarić i u rejonu D. Pribić (sve sekcije Samobor 1:100.000) držale su u to vrijeme jedinice Omladinske brigade.⁷⁶

Napad na položaje Zumberačkog odreda i 4. bataljona Omladinske brigade otpočeo je 15. siječnja u 8 sati 846. grenadirski puk 392. legionarske divizije. Zbog svoje nadmoći i razvučenosti 2. bataljona Zumberačko-posavskog odreda, on je izvršio proboj, ugrozio 3. bataljon Odreda i poslije višesatne borbe izbio neposredno pred liniju Sveta Jana — Ivančići — Prodin Dol, koju su u povlačenju posjeli i u toku noći držali bataljoni odreda.

S pravca Ozlja napad je otpočeo oko 10,00 sati (15. D). Jedan mješoviti bataljon domobrana i ustaša kretao je iz rejona Ozlja — u 2 kolone prema položajima na liniji s. Grandić Breg — s. Hrženik, koju su držali bataljoni Omladinske brigade — 3. bataljon Grandić Breg, a drugi Hrženik. Borba se razvila ispred Grandić Brega i na grebenu između tog sela i sela Hrženika. Neprijatelj je položaje brigade tukao snažnom artiljerijskom vatrom, ali je njegova pješadija u napadu bila spora i neodlučna. Bataljoni su to iskoristili i izveli snažan protivnapad nanijevši mu teške gubitke od 35 mrtvih, 40 ranjenih i 2 zarobljena. Da jedan komandir čete, koji je imao zadatak da presječe odstupnicu pri povlačenju, nije četu povukao 1,5 km unazad, uspjeh bi bio još potpuniji.

U vrijeme kad se ovo dešavalo, 4. bataljon Omladinske brigade dobiva zadatak da se »baci na bok i za leđa neprijatelju« koji je nastupao na položaje Zumberačkog odreda (k Plješevici i Sv. Jani). Međutim, zbog pomanjkanja inicijative u odlučujućem trenutku ovaj zadatak nije izvršen.⁷⁷

O ovim borbama Štab sektora je odmah obavijestio Glavni štab Hrvatske.⁷⁸

Šesnaestoga siječnja jedan bataljon legionara od Plješivice i Malinja ponovo kreće prema Svetoj Jani. Položaj su držala dva bataljona Zumberačko-pokupskog od-

⁷⁶ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 104 i 120, str. 466 i 536.

⁷⁷ Isto, dok. 93, str. 409, dok. 104, str. 466—468 i dok. 120, str. 536.

⁷⁸ Arhiv VII, reg. br. 1-2, k. 119/1 (knjiga depeša, depeša br. 282).

reda. Oni su se dobro maskirali, pustili neprijatelja do Ivančica, otvorili vatru sa svih strana, nanijeli mu gubitke od 16 mrtvih i 45 ranjenih i natjerali ga u panično bjekstvo. U gonjenju je zarobljeno 5 legionara i vodič bivši »partizan«.

Na sektoru Ozalj — Draganići toga i narednog dana nije bilo aktivnosti.

U toku 17. siječnja neprijatelj vrši manje ispada na položaje kod Svete Jane — Plješivice, ali je svaki put pretrpio gubitke i bio odbijen.

Na osnovu obavještenja Glavnog štaba Hrvatske o neprijateljevoj ofenzivi na Liku⁷⁹ i njegovog naređenja o pojačanju pritiska na prugu Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, Štab sektora 16. I naređuje svojim jedinicama:⁸⁰

Omladinskoj brigadi da odmah izvidi situaciju i poduzme napade na prugu Zagreb — Karlovac, razruši je i učini neupotrebljivom, a po mogućnosti i da razoruža posade koje je obezbjeđuju.

Odred je orijentiran na sektor Plješivica — Jastrebarsko.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dejstvovala je na dijelu komunikacije s. Zdenčina — s. Horvati — s. Hrv. Leskovac, a Turopoljsko-posavski odred na pruži Zagreb — Sisak, sadejstvujući s ovom brigadom.

Svim štabovima ovih jedinica Štab sektora nalaže stalno izviđanje i samoinicijativno djelovanje, čak i bez njegove prethodne saglasnosti »ako odluku treba brzo donijeti.«⁸¹

Kako u toku 16. i 17. siječnja na sektoru Ozalj — Draganići nije bilo većih aktivnosti, a svi su ispadi neprijatelja k Svetoj Jani i Plešivici (17. siječnja) odbijeni, donijeta je odluka da Omladinska brigada napadne neprijateljsku posadu u Draganiću.

⁷⁹ U to vrijeme povlačila se iz Dalmacije (preko Like) za Italiju 114. njemačka lovačka divizija. Ustaško komandovanje iz Gospića je iskoristilo prisustvo ove divizije da zajedno s njenim dijelovima vrši jače ispadne na oslobođenu teritoriju, pa se stekao utisak o neprijateljskoj ofenzivi.

⁸⁰ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 62, str. 265, primjedba 2.

⁸¹ Isto.

⁸¹ Radilo se o tome da se što efikasnije onemogućuju dejstva i ispadi 392. leg. div.

Arhiv VII. reg. br. 39/14» k. 18.

Sedamnaestog siječnja u tome uporištu nalazila se stalna posada od 85 dobro utvrđenih žandara i jedan dio komore 392. legionarske divizije s 250 legionara (iz 846. grenadirskog puka) razmještenih u 5 čvrstih zgrada. Da bi napad bio što brže izveden, glavni cilj su bili legionari, a na žandare je vršen demonstrativni napad. Otpočelo je u 01.00 sati 18. siječnja i već poslije sat borbe legionari su stjerani u dvije kuće. Izgledi na potpun uspjeh bili su na pomolu. Međutim, zbog neodlučnosti, a i teškoća da se skrši otpor i u tim zgradama, »stvoreno« je vrijeme da iz Karlovca stigne pojačanje s tenkovima. Tako su bataljoni bili prisiljeni da se povuku.

Neprijatelju su u ovom napadu nanijeti gubici od 15 mrtvih (1 oficir) i više ranjenih, a zaplijenjeno je dosta sanitetskog i drugog materijala (između ostalog 1 sanitetski automobil i 40 pari odijela). U brigadi je poginuo jedan borac a 6 ih je ranjeno. Povlačenje u pravcu Krašića (odakle se i došlo) izvršeno je organizirano.⁸²

Toga dana prije podne neprijatelj je od Plješivice i Malinja, uz podršku jake vatre, izvršio novi napad ka Svetoj Jani koju su branili 4. bataljon Omladinske brigade i jedan bataljon Zumberačko-posavskog odreda. Borba je trajala cijeli dan. Neprijatelj je uspio zauzeti Svetu Janu. No, iste večeri izvršen je protivnapad naših snaga i neprijatelj je bio prisiljen da se povuče prema Plješivici. Novim napadom brigade i odreda, u toku te noći, legionari su bili prinuđeni da napuste i Plješivicu, Vlačkovac i Maljinje, pa i Okić, čime je put Zagreb — Karlovac ponovo došao pod kontrolu naših snaga.⁸³

Višednevni snažni ispadi i namjere neprijatelja da učini dublje prodore u slobodni teritorij, opljačka ga i odbaci partizane od komunikacija praktično su propali.⁸⁴

⁸² Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 104, str. 468 i 469, dok. 120, str. 536, dok. 165, str. 702; Arhiv VII, reg. br. 39/14, k. 18.

⁸³ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 104, str. 469 (prema dokumentu 120, str. 536, izlazi da su ove borbe bile 19, a ne 18. siječnja, tako da se ne može utvrditi tačan datum, pogotovo što neprijateljevi izvori o njoj ne govore).

⁸⁴ O ishodu ovih borbi GŠ NOV i POH je obaviješten depešama štaba Zumberačko-posavskog sektora br. 350 i 373 od 19. i 20. siječnja 1944.

Nanijeti su osjetni gubici: 62 mrtva i oko 120 ranjenih, zaplijenjeno 20 pušaka, 2 pištolja, 5.000 metaka, veće količine sanitetskog materijala, 40 pari odijela, nekoliko konja i dr. S više inicijative, izviđanja, odgovornosti, discipline i poduzimljivosti, mogli se i više postići.

Bilo je, na primjer, manjkavosti u sadejstvu između susjednih jedinica, nesnalaženja vodnika i desetara, galame i otkrivanja položaja.

U ovim borbama brigada je imala ove gubitke: 7 mrtvih (1 polit, delegat i 1 vodnik) i 22 ranjena. Ispaljeno je preko 12.000 metaka, 26 mina za mb 82 mm i 18 ručnih bombi. Najviše se istakla 1. četa 2. bataljona Zumberačkog odreda.⁸⁵

Nakon završetka ovih višednevnih borbi na sektoru Plješivica — Okić — Sveta Jana i Krašić — Hrženik — Grandić Brijeg, jedinice su se nekoliko dana odmarale i sređivale. Zatim su 21. siječnja 4. i još jedan bataljon Omladinske brigade krenuli prema Izimlju da postave zasjedu na komunikaciji Karlovac — Jastrebarsko. Međutim, neprijatelj je posjeo te položaje prije dolaska bataljona i otvorio snažnu vatru na njihove prednje dijelove. Sukob je bio kratak i oštar, pa je došlo do obostranih gubitaka. Između ostalih, teško je ranjen komandant 4. bataljona Mijo Butković, koji je kasnije umro u bolnici.

Nije se moglo utvrditi da li je neprijatelj otkrio namjeru brigade, pa posjeo položaje da bi spriječio napad i razbio njene snage.

Slijedeća dva-tri dana, budući da većih okršaja nije bilo, jedinice Omladinske brigade izvode vojnu i političku obuku, odmaraju se i analiziraju vlastiti rad i postupke u borbi, s ciljem da se postojeće slabosti prebrode i postignu bolji rezultati.⁸⁶ U tome im je pomoglo naređenje štaba brigade dobiveno 22. siječnja 1944. godine.

Arhiv VII, reg. br. 1-2. k. 119/1.

⁸⁵ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 93, str. 407—410, dok. 104, str. 465 i 470, dok. 120, str. 536 i ustaško-njemački dokumenti 163, 165 i 168.

⁸⁶ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 120, str. 536 i 537 i dok. 170, str. 716, Pregled razvoja 16. omladinske udarne brigade.

Arhiv VII, reg. br. 24-1, k. 1297.

Polazeći od mnogih slabosti, koje su se u posljednje vrijeme (u brigadi) ispoljavale, štab brigade je pripremio osvrt na pojave nediscipline, samovolje, neodgovornosti, neizvršenja naređenja i nepoštovanja nadležnosti, pa je 22. siječnja naredio⁸⁷ da se poduzmu vojne i političke mjere radi jačanja discipline i odgovornosti u izvršenju svih zadataka. On posebno ukazuje na stalno razvijanje inicijative i jačanje odgovornosti rukovodilaca za svaki postupak i svaki zadatak. Isto tako, štab brigade zahtijeva da se strogo poštiva nadležnost, da se nitko iz jedinice ne udaljava bez odobrenja,⁸⁸ da nitko bez saglasnosti ne smije promijeniti raspored ili položaj, niti se, bez obzira na žrtve, smije povući s položaja bez odobrenja štaba brigade. Štab brigade je organizirao i kontrolu realizacije ovoga naređenja.

Štabovi bataljona su ozbiljno prihvatili naređenje štaba brigade i shvatili njegovu opravdanost, pa su počeli zaoštravati odgovornost prije svega kod sebe i nižeg rukovodećeg kadra, a zatim i kod boraca.

Dakako, vremena za široke diskusije i analize nije bilo, nego je ono što je dogovoreno trebalo odmah ispravljati u borbama i akcijama narednih dana. Kada je neprijatelj 23. siječnja napao Svetu Janu, 1. bataljon ga je dočekao spremno, organizirano i disciplinirano i odbio uz osjetne gubitke (15 mrtvih i ranjenih) i 7 vlastitih ranjenih boraca.⁸⁹ To je već bio prvi znak realiziranja zahtjeva štaba brigade.

Dvadeset četvrtog siječnja 2. bataljon je sa pionirsko-minerskom četom brigade krenuo na prugu između Karlovca i Luga. Iako je pruga bila dobro posjednuta i neprijatelj je na bataljon otvorio vatru, razrušeno je 150 m pruge.

⁸⁷ Arhiv VII, reg. br. 1/5, k. 1297 (potpisali D. Bobetko i Đ. Dulić).

⁸⁸ Oficiri i podoficiri se ne mogu udaljiti (ni najkraće) bez pismenog odobrenja štaba brigade. Odsutnost iz jedinice do 24 sata smatra se samovoljnim udalžavanjem, a preko 24 sata bjekstvom i dezerterstvom.

⁸⁹ Depeša štaba Zumberačko-posavskog sektora — GS NOV i POH br. 521 od 28. siječnja 1944. — Arhiv VII, reg. br. 1-2, k. 119/1.

Sutradan, dva bataljona Omladinske brigade su postavila zasjedu na putu Zagreb — Karlovac kod Izimlja i oko 8,30 otvorili snažnu vatru na odred 1. kozačke konjičke divizije,⁹⁰ koji je kretao od Jastrebarskog ka Draganiću. Žestoka borba je trajala više od sata, a ishod je bio: 23 zarobljena, 5 ubijenih i više ranjenih neprijateljevih vojnika; zaplijenjena su 2 šarca, 15 pušaka i nešto druge vojničke opreme.⁹¹ Prema neprijateljevim izvorima, »partizani su zaplijenili i 2 mala topa«, ali kako ih pri povlačenju prema Krašiću nisu mogli odvući, onesposobili su ih i ostavili.⁹²

Slijedeće večeri u zasjede su išla druga dva bataljona, jedan na put Zagreb — Jastrebarsko, a drugi kod s. Kupinac u visini s. Zdihovo. Neprijatelj je, međutim, otkrio prvu zasjedu i na nju nastupao u streljačkom stroju. Bataljon je sačekao neprijatelja, otvorio žestoku vatru, nanio mu gubitke i povukao se pod borbom. Bataljon u zasjedi kod Kupinca sačekao je jaču kozačku patrolu, razbio je, jednog neprijateljevog vojnika ubio, a tri zarobio.⁹³

⁸⁰ Prema depeši br. 458 štaba Zumberačko-posavskog sektora 1. kozačka kubanska divizija se pojavljuje na sektoru Zagreba 23. siječnja, a 25. i 26. siječnja se razmješta dijelom i u Karlovcu i Jastrebarskom.

Arhiv VII. reg. br. 1-2, k. 119/1.

U jednom izvještaju štaba Zumberačko-posavskog sektora o tome se kaže: »... dijelovi 1. kozačke div. stigli su na sektor Zumberka preko Pokuplja (od Petrinje) i od Zagreba. Ona je formirana u Berlinu, komandant je von Panovec, komandanti svih pukova su Nijemci, a komandanti diviziona većinom belogardejci (ostalo Nijemci). Divizija je formirana od 7.000 ruskih zarobljenika i 1.000 Nijemaca. Ima 6 pukova (1. donski, 2. sibirski, 3. kubanski, 4. kubanski art. puk, 5. donski puk i 6. terečki puk), svaki puk ima 2 diviziona, a divizion 4 eskadrona. Na osiguranju pruge Zagreb — Karlovac je (pored redovnih posada) 2. sibirski puk, a u Karlovcu je 3. kubanski puk.

Arhiv VII. br. 10/1-3, k. 114 D.

⁹¹ Zbornik, tom V, knj. 23. dok. 120, str. 537.

⁹² Isto, dok. 173, str. 729 — izvještaj Župske redarstvene oblasti Karlovac.

⁹³ Isto, knj. 23, dok. 120, str. 537 i dok. 180, str. 746.

Tih dana dužnost komandanta 3. bataljona u brigadi primio je Dinko Surkalo,⁹¹ do tada zamjenik komandanta 5. bat. 13. proleterske brigade, a dužnost zamjenika komesara 4. bat. Omladinske brigade Zeljko Albert, do tada komesar čete u istom bataljonu. Za referenta saniteta brigade postavljen je Predrag Vranicki, a na raspoloženje štabu brigade stavljen je dotadašnji zamjenik komesara 4. bataljona Slavko Tolon.⁹⁵

U toku 27. siječnja, cijela Omladinska brigada je učestvovala u borbi sa jačim neprijateljevim snagama koje su, iz uporišta Draganići, Jastrebarsko i drugih duž komunikacije, opet krenule prema oslobođenoj teritoriji (rejon Svete Jane). Međutim, taj svoj »pohod« neprijatelj je skupo platio. U zasjedi kod sela Petrovine brigada je skupinu od 600 kozaka pustila na blisko odstojanje, dočekala iznenadnom i snažnom vatrom i ubila ih 60. Iz sela Dolanjski Jarak, u posljednjem trenutku, izvuklo se oko 200 opkoljenih neprijateljevih vojnika, zbog pristigle pomoći, mraka, ali i nesnalazljivosti jedinica brigade. Na strani neprijatelja učestvovala je i avijacija. Dvadeset osmog siječnja Omladinska brigada je vodila manje čarke s neprijateljskim djelovima oko komunikacija, a dvadeset devetoga imala je borbu sa tzv. 2. sibirskim pukom 1. kozačke divizije koji je nastupao od Jastrebarskog i Draganića i uspio doći do D. Pribića, gdje je dočekan i protivnapadom odbijen u polazne baze. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 45 ranjenih, a brigada 3 mrtva i 5 ranjenih boraca.⁹⁶

Istog dana je i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« razbila jaču neprijateljsku skupinu koja je iz više pravaca nadirala u pravcu sela Gudći, Markuševac, Siljakovina i nanijela joj znatne gubitke.⁹⁷

⁹⁴ Kontraadmiral u mirovini, narodni heroj, rođen 1920, u radničkoj obitelji u Šibeniku, nosilac »Spomenice 1941«, član KPJ od 1942. Isticao se kao izrazito hrabar borac i rukovodilac; za narodnog heroja proglašen 1953; najviša ratna dužnost komandant brigade.

⁹⁵ Arhiv VII, reg. br. 10-1, k. 113 A — naređenje štaba Zumberačko-posavskog sektora.

⁹⁶ Arhiv VII, reg. br. 1-2, k. 119/1. — Depeša br. 520 Zumberačko-posavskog sektora upućena GŠ NOV i POH 28. siječnja 1944.

⁹⁷ Arhiv VII, reg. br. 1-2, k. 119/1. — Depeša 581 od 30. I i Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 120, str. 537.

To su bile i posljednje jače grupe neprijatelja koje su u toku siječnja vršile ispade ka oslobođenoj teritoriji. Poslije toga 392. legionarska divizija je prebačena na područje Ogulin — Generalski Stol.⁹⁸

U svim akcijama koje su jedinice Sektora vršile u toku siječnja 1944. zarobljeno je 132 neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno je 156 pušaka, 4 pm, 2 tm, 2 mb 60 mm, 4 automata, 7 pištolja, 2 poluautomatske puške, 42 mine za mb, 62 ručne bombe i oko 30.000 metaka; ubijeno je 189 neprijateljskih vojnika i oficira, ranjeno — 231; uništeno je 1650 m željezničke pruge, 1 oklopni automobil, 3 kamiona, 1 putnički automobil, a zaplijenjeno je i više druge opreme (1300 čebadi, nekoliko desetina šatorskih krila i odijela, 1 motorkotač, 20 konja i dr.).

Jedinice sektora imale su 23 mrtva i 70 ranjenih.⁹⁹

Za Omladinsku brigadu siječanj 1944. bio je mjesec uspješnih borbenih dejstava. Najvažnije je ipak bilo to što su suzbijena dva opsežnija ofenzivna poduhvata neprijatelja ka slobodnoj teritoriji i nanijeti mu osjetni gubici. Jedinice Sektora i, dakako, Omladinske brigade, izvele su na desetine i desetine zasjeda, prepada, manjih sukoba, čarki i diverzija. Stalnom aktivnošću one su, s jedne strane, kalile i jačale sebe a, s druge strane, iz dana u dan uznemiravale i iscrpljivale neprijatelja, činile ga nesigurnim gdje god se našao. Četiri do pet puta veći gubici neprijatelja od vlastitih opet potvrđuju da efekti takvih stalnih, makar i »sitnih« borbenih aktivnosti nemaju samo psihološki već i praktički značaj.

STANJE U OMLADINSKOJ BRIGADI I NA TERITORIJI

Da bi još više ojačao svoje jedinice, štab Sektora 28. siječnja izdaje dva važna naređenja štabovima potčinjenih jedinica. Radi njihove realizacije, štab Omladinske brigade je izdao svoja naređenja o organizaciji vojno-političkih kurseva za niži rukovodeći kadar u bataljonima, o obuci

⁹⁸ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 119, str. 530.

⁹⁹ Isto, knj. 23, dok. 120, str. 538 — izvještaj štaba Zumberačko-posavskog sektora.

boraca u vrijeme trajanja tih kurseva,¹⁰⁰ o nabavci pribora za jelo i organiziranju ishrane u kućama dok se »ne prijeđe na kazane«.¹⁰¹

Poslije nekoliko dana brigada je dobila naređenje Glavnog štaba Hrvatske¹⁰² u kojem se precizira da oficire i podoficire sa dužnosti na dužnost, ili iz jedinice u jedinicu može premještati i postavljati samo drugopretpostavljeni štab, a ne kao do tada »svako svog potčinjenog«. Ovim se unosila stabilnost i sigurnost kod kadra, te podsticala veća aktivnost na dužnosti, a onemogućene su česte promjene u jedinicama, pa i subjektivizam.

I drugo važno naređenje Glavnog štaba o obezbjeđenju i spriječavanju iznenađenja od neprijatelja dobiveno je istog dana.¹⁰³ Ovim svojim naređenjem, Glavni štab je oštro osudio neodgovornost nekih štabova koji ne primjenjuju njegova višestruko ponovljena uputstva i naređenja o borbenom obezbjeđenju u svim prilikama.

Prema izvještaju štaba Sektora upućenog krajem siječnja Glavnom štabu Hrvatske,¹⁰⁴ situacija na teritoriji se postepeno popravljala i već je u nekim selima provedena mobilizacija (Slani Dol — Otruševac, Otok; Babovića na Zumberku i u kotaru Vel. Gorica). Odlaskom 392. divizije I pritisak neprijatelja je popustio. Istina pojačani su garnizoni duž komunikacije Zagreb — Karlovac s dva puka I. kozačke divizije koji su vršili svakodnevne pokrete i ispade radi pljačke, ali sa njima su jedinice lakše izlazile na kraj i redovito ih odbijale.

U Omladinskoj brigadi, odnosno u njenoj organizacionoj strukturi, nije se gotovo ništa promijenilo, osim što je formirana tzv. ruska četa od 60 boraca na čelu sa komandirskom, bivšim poručnikom Crvene armije.¹⁰⁵ U sastavu brigade na dan 29. siječnja 1944. godine bilo je:¹⁰⁶

¹⁰⁰ Svaki štab bataljona i komandir čete dobili su plan rada, podsjetnik i nužnu literaturu za kurs.

¹⁰¹ Arhiv VII, reg. br. 7/7, k. 1296 i reg. br. 2/5, k. 1297.

¹⁰² Isto, reg. br. 4/5, k. 1297.

¹⁰³ Isto, reg. br. 3/5, k. 1297.

¹⁰⁴ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 119, str. 529—533.

¹⁰⁵ Odnosi se na bivše pripadnike I. kozačke divizije koji su se predali Njemcima.

¹⁰⁶ Arhiv VII, reg. br. 14/2, k. 112 i Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 122.

Po spisku: muških 912, ženskih 106; ukupno 1018. U rashodu 107. Cianova KPJ 235.

Od naoružanja brigada je imala: p. mitraljeza 43, t. mitraljeza 9, automata 20, pt pušaka 2, pištolja 36, pušaka 623, mb 81 mm 4, mb 45—60 mm 6, brdskih topova 1, pt topova 1. Razne municije: 56.000 metaka za puške i mitraljeze, 110 granata, 100 metaka za pt puške, 330 mina za minobacače i 450 bombi. Konja tovarnih, teglećih i jahaćih 57.

Prema ocjeni štaba Sektora, štab Omladinske brigade se sada pokrenuo »nakon više održanih konferencija i savjetovanja«. ¹⁰⁷

Brigada se i dalje nalazi na području tridesetak kilometara sjeverno i sjeverozapadno od Karlovca i u širem rejonu Krašića, Kostanjevca, Svete Jane.

O moralno-političkom stanju — raspoloženju i političkoj aktivnosti u Omladinskoj brigadi mjeseca siječnja 1944. pisao je 31. siječnja sekretar partijske organizacije brigade u izvještaju CK KP Hrvatske i komesaru Zumberačko-posavskog sektora. ¹⁰⁸ U tom izvještaju se potvrđuju sve one slabosti koje su ranije izložene na osnovu »komandnih« dokumenata i u osnovi se konstatira da »brigada škripi na svim linijama«, ali da se »u zadnje vrijeme . . . počela popravljati« i izlaziti »iz faze krize u koju je bila došla«. »Štab brigade je svjesan te činjenice . . . i pristupa temeljitim mjerama i radu na sređivanju stanja«, a i svi ostali su se trgli.

Od ozbiljnijih problema koji se još ispoljavaju on ističe »padanje u iluziju skorog svršetka rata i da treba sačuvati glavu« — od strane nekih boraca i pojedinih rukovodilaca, »zbog čega se borbenost brigade i gubila«.

»Komunisti i skojevci se drže dobro i spremni su na sve«, kaže se u izvještaju.

Politički rad je intenziviran »ali borce to prilično zamara« (zbog predavača), iako ih vijesti sa frontova veoma zanimaju. Vojnički rad je imao puno slabosti, ali su poduzete ozbiljne mjere da se on popravi.

¹⁰⁷ Zbornik, tom V, knj. 23, dok. 119 i 120, str. 352 i 357.

¹⁰⁸ Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm 37/613—615 (naziv »film« — mikrofilm« ovisan je o nazivu u Arhivi VII JNA).

Niži kadar nema dovoljno znanja i ne snalazi se u borbi. Međutim, boljom obukom to će, vjerovatno, biti popravljeno.

Pojedinačni primjeri kukavičluka i nebudnosti oštro su kažnjeni: smijenjena su dvojica komandira četa i jedan zamjenik komesara, dvoje je isključeno iz Partije, a »biće preduzete mjere prema još nekima.«

Učinjeni su i drugi napori da se unaprijede partijski i skojevski rad. Radi toga su izvršene i neke kadrovske izmjene. Za sekretara SKOJ-a brigade postavljen je vrlo agilni Mladen Zvonarević, a izabrani su i dobri rukovodioci SKOJ-a po bataljonima. Od sekretara bataljonskih biroa ističu se Franekić i Fistrić, od komesara Gajo Gačeša, među komandantima je vrlo agilni i dosta obećava Šurkalo, a ostaloj trojici komandanata, iako su stari i prekaljeni borci i rukovodioci, zamjera se na njihovom odnosu prema nekim borcima.

Na kulturno-prosvjetnom planu, formirani su odbori u četama i bataljonima, ponovo su organizirani pjevački zborovi, izrada zidnih novina i analfabetski tečajevi.

Druga polovina siječnja obilježena je i redovnijim — bližim kontaktima s narodom. Štabovi bataljona, »pa i neke čete«, organizirali su zborove, priredbe i mitinge u selima. Na tim mitinzima davane su usmene novine i skečevi, držani govori političkih komesara, »a negdje i komandanata«, tumačeni su vojno-politička situacija, potreba za saradnjom vojske i naroda, stupanja u NOV, uloga maršala Tita i odluke II zasjedanja AVNOJ-a. Uzeto u cjelini, poboljšava se odnos s narodom, ali pojedinačni ispadi zbog hrane i odjeće gdjekad iskrсну, no to se energično suzbija.¹⁰⁹

O stanju na terenu i u Omladinskoj brigadi, u izvještaju političkog komesara ZPS, kaže se u osnovi i ovo:

Zahvaljujući odlukama II zasjedanja AVNOJ-a, uspješnim borbama na terenu, hvatanjem i strijeljanjem desetak špijuna i dobrim političkim radom s narodom, situacija na Zumberku, »odnosno na sektoru od Krasića do Plješivice, promijenila se u našu korist i narod se počeo više

¹⁰⁹ Arhiv CK KPH, NOB. mikrofilm 37/615. — izvještaj sekretara partijske organizacije brigade.

opredjeljivati za NOB« (»Je, bogme došlo vrijeme da se mora opredijeliti na jednu stranu, i to bogme na narodnu stranu« — često su govorili seljaci).

U Turopolju je mobilizirano oko 300 novih boraca, ali u Kupčini mobilizacija je dala slabije rezultate: od 200 pozvanih 15 se odazvalo. U selima uz Kupu, od Kupčine do Siljakovine, osjećao se veoma destruktivan rad »vijećnika ZAVNOH-a Tora i Fiolića«. U nekoliko sela potpuno su onemogućili rad NOO-a i razvili mačekovsku propagandu.

Politički rad u jedinicama uglavnom se zasnivao na proučavanju odluka II zasjedanja AVNOJ-a i referata druga Tita na tom zasjedanju. U Omladinskoj brigadi njih poznaje oko 80 odsto boraca, a 20 odsto može i da ih prenosi. U toj brigadi, politički rad je najsolidniji. U njoj je najviše vremena i sastanaka za političko obrazovanje boraca i rukovodilaca (prosječno u svakoj četi po tri sastanka tjedno). Jedino u njoj bilo je temeljito proučeno i pismo komesara Glavnog štaba Hrvatske o unapređenju političko-prosvjetnog i kulturno-prosvjetnog rada.

U Omladinskoj brigadi (kao i u drugim jedinicama sektora) svečana priredba, posvećena proglašenju vrhovnog komandanta druga Tita za maršala, spojena je sa slavlom godišnjice brigade, zbog čega je stvorena lijepa i borbena atmosfera. Upućeni su i telegrami drugu Titu u NKOJ-u.

I kulturno-prosvjetni, kao i politički rad, tvrdi politički komesar sektora, bili su u ovom mjesecu najbolji u Omladinskoj brigadi »Joža Vlahović«. Oni su usko povezani i izražavaju se preko usmenih novina koje se održavaju u svim četama uz učešće boraca i rukovodilaca. Svaka četa izdaje tjedno i po jedne zidne novine, a redovito izlaze i džepne četne i brigadne novine, no slabo se napreduje u učenju novih pjesama i manje se pjeva nego ranije.

Ishrana se malo poboljšala, ali na sektoru Omladinske brigade od Svete Jane do Slavetića i Pribića narod je toliko iscrpljen da nije kadar hraniti jedinice, pa se moralo prijeći na kazansku ishranu. U to vrijeme zdravstveno stanje nije bilo loše, ali je brigada imala 10 oboljelih od tifusa i 10—20 od gripe.

Politički komesar sektora i sam konstatira da se štab Omladinske brigade trgao, ali da snosi dio krivnje za slabije stanje u brigadi. »Borbenost u brigadi je nešto porasla poslije zadnjih uspjeha u borbama sa neprijateljem ... U borbama na otvorenom terenu brigada je dobra, ali u napadu na uporišta češće zataji«. »Disciplina u toj brigadi kod većine boraca je na velikoj visini, no ima pojedinaca koji kvare ugled brigadi« ... »Na smanjenje borbenosti te brigade svakako djeluje činjenica što se ona stalno nalazi na jednom sektoru« ... itd.¹¹⁰

Iz svega što je o aktivnosti, borbama i stanju Omladinske brigade u siječnju 1944. godine rečeno, očito je da ona zbog poduzetih mjera i znatno većeg organiziranja izlazi iz krize koja ju je bila zahvatila.

Veljača 1944. godine, Omladinska brigada »Joža Vlahović« započela je pratnjom većeg broja ranjenika sa Zumberka u bolnice na Kordunu i Baniji. Previjališta i lokalne bolnice bili su prepuni, a neprijatelj je vršio sve češće ispade na oslobođeni teritorij. Zato je i odlučeno da se ranjenici prebace i smjeste na sigurnije mjesto. Pod pratnjom i zaštitom gotovo cjelokupne brigade krenuo je u sumrak jednog od prvih dana veljače karavan ranjenika smještenih u 70 zaprežnih vozila. Prebacivanje prema Pisarovini trebalo je izvršiti preko ceste i pruge između Jastrebarskog i Zagreba, gotovo neposredno pokraj Jastrebarskog. No, neprijatelj je osjetio dugu i sporu kolonu pri prolazu pored Jastrebarskog i spremao se na intervenciju. Da bi zavarao trag, štab Omladinske brigade ostavlja osiguranje prema Jastrebarskom, okreće kolonu putem za Zagreb (nekoliko kilometara), skreće pravo prema pruzi, prelazi je uz manje čarke i kolonu ranjenika dovodi bezbjedno do Pisarovine. Tu ih prebacuje preko Kupe, a zatim ih kamioni prebacuju za Kordun i Baniju u bolnice.¹¹¹

Nakon povratka iz Pokupja na Zumberak, brigada se nekoliko dana odmarala i sređivala. Osmog veljače njena dva bataljona vode borbu na sektoru s. Grandić Breg i

¹¹⁰ Arhiv VII, reg. br. 5-4, k. 114c — izvještaj političkog komesara Zumberačko-posavskog sektora.

^{1,1} Arhiv VII, reg. br. 24-1/8, k. 1297 i depeša 758 — knjiga depeša, reg. br. 1-2, k. 119/1.

s. Hrzenik s dvije čete 10. ustaškog bataljona i jednom četom domobrana, koje su toga jutra krenule iz Ozlja prema oslobođenoj teritoriji.¹¹²

No, bataljoni su ih dočekali spremno, osuli snažnom vatrom i odbacili u polazne baze. Neprijateljevi gubici u ovoj borbi bili su: jedan ustaški vodnik zarobljen i 30 ubijenih ustaša i domobrana; zaplijenjen je 1 pištolj, 1 automa, nekoliko pušaka i nešto druge opreme; vlastiti gubici: 2 mrtva i 3 ranjena.¹¹³

Nakon ove borbe Omladinska brigada nije imala ozbiljnijih okršaja sve do 17. II 1944. Za to vrijeme ona se nalazila na sektoru sela: Bresarić, Krašić, Vivodina, Pribić, Slavetić.¹¹¹ Vršila je pritisak na komunikaciju Jastrebarsko — Karlovac, presretala manje neprijateljeve dijelove, štitila slobodnu teritoriju i izvodila obuku i druge aktivnosti u duhu naređenja dobivenih u mjesecu siječnju.¹¹⁵

Politički rad u tom vremenu bio je živ, a kulturno-prosvjetni slabiji nego ranije. Osnovni sadržaj političkog rada i dalje su sačinjavali odluke i drugi materijali sa II zasjedanja AVNOJ-a te pitanja vezana za rad i raskrinkavanje Mačeka i izdajničke klike HSS. Na tome se naročito intenzivno radilo u narodu, a na određen način obrađeni su i svi članci u vezi s tim iz organa CK KPH »Naprijed«, kao: »Izdajnička klika oko Mačeka u naručju D. Mihajlovića«, »Od pakta sa Hitlerom do sprege sa D. Mihailovi-

¹¹² I ustaše i kozaci sve su neredovnije dobivali namirnice, pa su sve češće išli u pljačku i snabdijevali se s terena.

Zbornik, tom V, knj. 24. dok. 66, str. 306.

¹¹³ Arhiv VII, reg. br. 1-2, k. 119/1 — depeša br. 779 od 8. II 1944.

¹¹⁴ Isto, reg. br. 60-1/8, k. 1296 — Operativni dnevnik brigade.

¹¹⁵ U izvještaju štabu 4. korpusa, od 17. veljače 1944, štab. 34. divizije ističe da je u periodu od 1. do 15. veljače, neprijatelj vršio česte pokrete svojih trupa komunikacijom Zagreb — Karlovac, tako da je »načičkao svoje posade« u skoro sva sela na komunikaciji i da jedinice 1. kozačke konjičke divizije, uz pomoć Nijemaca i ustaša, vrše česte ispade na oslobođenu teritoriju Zumberka radi pljačke, represalija i iznenadnih napada na naše jedinice. Ispade je vršio iz Ozlja, Jastrebarskog, Draganića, Zdenčine, Stupnika, Samobora, pa i Karlovca. Duž komunikacije Zagreb — Karlovac nalaze se 4 puka 1. kozačke konjičke divizije. Jedinice 34. divizije sprječavaju njihove ispade.

Zbornik, tom V, knj. 24., dok. 66, str. 306—311.

ćem« i »Domobranstvo i planovi reakcije«. U prvoj polovini veljače u brigadi je počeo kurs za osposobljavanje političkih delegata.

Saradnju i rad sa narodom Omladinska brigada je veoma poboljšala nakon partijskog savjetovanja održanog prethodnog mjeseca. »Gdje ona djeluje, uspostavljena je puna saradnja između jedinica i naroda«. Na sektoru ostalih jedinica politički rad s narodom je slabiji, a najslabiji je tamo gdje jedinice nisu stalno raspoređene. Politički radnici su »iza nas, a mačekovci uporno djeluju«,¹¹⁶ kaže se također u izvještaju političkog komesara.

Prema ocjeni štaba 34. divizije, stanje u Omladinskoj brigadi tih dana bilo je u izvjesnom usponu, a moral, borbenost i disciplina su »na srednjoj visini«. U posljednjim borbama »borci ove brigade pokazali su dosta borbenosti«. Sa oružjem se rukuje dobro iako se teška oružja slabije koriste i troši mnogo municije. I u štabu brigade stanje se poboljšalo. »Nakon savjetovanja i konferencija sa ovim štabom, oni su se malo pokrenuli«, no bez ranjenog komandanta.¹¹⁷ Štab još uvijek ne zadovoljava potpuno, nema dovoljno samoinicijative ni odlučnosti. Zdravstveno stanje u brigadi je dobro, svi borci su cijepljeni protiv tifusa i njegovo širenje je spriječeno, ali je odjeća još uvijek slaba (bez šinjela još je oko 50 odsto boraca).¹¹⁸

NAPAD NEPRIJATELJA NA SLOBODNU TERITORIJU

Do prve teške borbe koju su u veljači vodile jedinice Omladinske brigade došlo je 17. veljače 1944. godine ujutro u rejonu s. Krašić, s. Pribić, s. Hrženik (sekcija Samobor 1:100.000).¹¹⁹

¹¹⁶ Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm br. 37/618—621.

¹¹⁷ Komandant Duro Dulić ranjen je nesretnim slučajem.

Zbornik, tom V, knj. 24, dok. 66, str. 309.

Isto, dok. 66, str. 306 do 312.

¹¹⁹ Isto, dok. 85, str. 405—408 — Operativni izvještaj štaba 34. divizije štabu 4. korpusa NOVJ o borbi kod s. Krašića, s. Pribića i s. Hrženika.

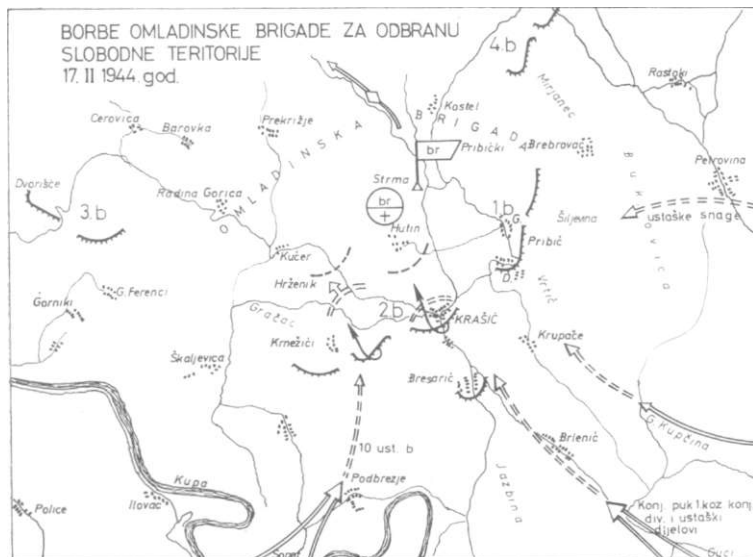
34. divizija je formirana 30. siječnja 1944. Na njenom čelu su: komandant Martin Dasović, general-pukovnik JNA; politički komesar Franjo Knebl, general-major JNA u rezervi, narodni heroj; načelnik štaba Dušan Pekić, general-pukovnik JNA, narodni heroj.

Brigada je tog dana bila raspoređena na slijedećim položajima: 3. bataljon s. Dvorišće — s. Lović Prekrički 2. bataljon s. Grandić Breg — s. Hrženik — s. Krašić; 1. bataljon s. D. i G. Pribić — s. Pribić Crkveni, i 4. bataljon u r. s. Slavetić. Borbu su vodili 1. i 2. bataljon, a 3. i 4. nisu došli u dodir sa neprijateljem. Od neprijatelja u napadu su učestvovali jedan puk 1. kozačke divizije (kao glavna snaga), 10. ustaški bataljon i dijelovi 5. i 3. ustaškog bataljona (ukupno preko 2.000 vojnika, podoficira i oficira). Napadom su rukovodili štab kozačkog puka i komandant I sektora iz Karlovca general Tomašević.

Neprijatelj je namjeravao da se probije do Krašića, Hrženika i Pribića radi pljačke i udara po partizanskim snagama. Nastojao je da postigne iznenađenje. Nastupao je s četiri pravca: jednim iz Draganića i Ozlja preko Brlenića i Podbrežja ka Krašiću; drugim od Hrženika; trećim od Novaka; četvrtim od Jastrebarskog preko G. Kupčine i Petrovine ka D. Pribiću.

Prvi i 2. bataljon su otkrili neprijatelja i posjeli položaje. Međutim, nisu ga otkrili pravovremeno, pa je neprijatelj zauzeo isturene kote. Borba kod 1. i 2. bataljona počela je u 6 odnosno 7 sati 17. veljače. Jača prethodnica neprijatelja iz pravca Petrovine i G. Kupčine izbila je 6 sati pred D. Pribić, gdje je prinudila znatno slabiju patrolu 1. bataljona na povlačenje. Obaviješten o tome, štab 1. bataljona je izvršio napad sa dvije čete na neprijateljsku prethodnicu i poslije kratke borbe odbacio je prema G. Kupčini, a svoje položaje još više učvrstio. I sve kasnije napade bataljon je uspješno odbio.

U 7 sati neprijatelj je od Pobrežja i Brlenića napao jedinice 2. bataljona u Bresariću i Hrženiku, ali je taj napad bio odbijen. Oko 11 sati na položaje 2 bataljona okomljuje se 6 aviona, najprije 2 rode, a zatim i 4 štuke, i nanose bataljonu osjetne gubitke. U takvoj situaciji štab bataljona čini kobnu grešku. Umjesto da na položajima izdrži bombardiranje i mitraljiranje ili da organizira povlačenje po dijelovima, rastresito i prikrivenijim terenom, on povlači cijeli bataljon prema Hutinu i Prekrižju u tre-

Omladinska brigada u borbama za odbranu slobodne teritorije, 17. veljače 1944.

nutku najžešćeg bombardiranja-¹²¹⁾ Pri povlačenju bataljon je pretrpio velike gubitke, a neprijatelj je to iskoristio zauzevši sela Bresarić, Krašić i Hrženik. Dalje nije nairao, ali je sve do svog povlaćenja (između 14 i 15 sati) bombardirao položaje Omladinske brigade, posebno 2. bataljona.

Prvi bataljon je svoje položaje držao čvrsto i odbio sve napade k D. Pribićima. Nanio je neprijatelju ozbiljne gubitke, a njegovi gubici su bili neznatni. Avijacija u rejonu njegove obrane nije bila aktivna.

Borba je prestala oko 15 sati kada se neprijatelj povukao u polazne baze. Pošto je opljačkao sela Krašić, Hrženik, Bresarić i Brlenić, potjerao je sa sobom i oko 100 ljudi.

¹²⁰ O povlačenju, štab bataljona je izvjestio štab brigade koji se nalazio u selu Štrmac.

Štab brigade je ovom borbom rukovodio iz Strmca, najprije telefonom, a onda preko kurira. Kod 1. bataljona nalazio se i jedan član štaba brigade.¹²¹

U toku borbe ubijeno je 19 neprijateljskih vojnika, a ranjeno oko 30. Zaplijenjena je 1 puška, 1 pištolj, nešto puščane municije i razne sitnije opreme. Gubici 1. i 2. bataljona iznose 15 mrtvih, 26 lakše ranjenih, 1 zarobljen i 11 nestalih, te 1 tm i 14 pušaka. Od rukovodilaca je poginuo Ilija Prilika, delegat¹²² voda, a ranjen komandir ruske čete drug Stjepan. Gotovo svi ranjeni i poginuli su iz 2. bataljona, a najviše ih je stradalo od avijacije.

Prema ocjeni Štaba 34. divizije, u ovoj borbi su pretrpljeni osjetni gubici, a nisu postignuti mogući rezultati zbog sporog i nedovoljno odlučnog komandovanja štaba Omladinske brigade i štaba 2. bataljona. Umjesto da se odmah »u početku borbe. . . kontramanevrom i napadom odbaci neprijatelj na čitavom sektoru« . . . i onda svim snagama poduzima gonjenje, njemu se »omogućilo« da za vrijeme višesatne borbe procijeni tačne položaje bataljona i tuče ih precizno avionima, a zatim (na sektoru 2. bataljona) i postigne cilj. Treći i 4. bataljon nisu uopće angažirani u ovoj borbi, a mogli su veoma mnogo učiniti, tj. rasteretiti 2. bataljon i odgovarajućim manevrom nanijeti neprijatelju teške gubitke.

Nema sumnje da su posljedice ove teške borbe nepovoljno uticale osobito na borce 2. bataljona. U jedinicama se smanjivalo brojno stanje zbog gubitaka, a i dezerterstva, uslijed čega je popuna postajala prijeka potreba. Isto tako bilo je sve očitije da za slabosti u Omladinskoj brigadi nisu krivi samo borci. »Borci u svim njenim jedinicama su dobri. . .« (nitko od onih koji su s njom došli ili joj se priključili odmah nakon dolaska na Zumberak nije dezertirao), »a kako se drže uglavnom zavisi od rukovodilaca«, kaže se između ostalog u izvještaju komesara 34. divizije od veljače 1944.

¹²¹ Štab divizije se u to vrijeme nalazio u Turopolju, gdje je pripremao napad na D. Lomnicu.

Zbornik, knj. 24, dok. 85, str. 407 i dok. 89, str. 418.

¹²² Brat bivšeg komandanta 2. bataljona Dure Prilike, tada komandanta Brodske brigade.

Štab divizije je poduzimao značajne napore da se slabosti u štabu brigade i štabovima bataljona prevladaju. Izvršene su mnoge analize stanja u brigadi i kadrovske promjene, poslije čega su 1, 2. i 4. bataljon vidnije napredovali.¹²³

MJERE RADI JAČANJA JEDINICA

Radi jačanja borbene spremnosti svih svojih jedinica, štab 34. divizije je organizirao minersko-antitenkovski kurs. Od njega je brigada tih dana dobila obučene borce i u isto vrijeme odabrala 5 odličnih boraca za kurs veze i signalizacije i 10 nižih rukovodilaca za vojne kurseve čija je nastava počinjala 25. veljače.¹²⁴

Dvadeset i četvrtoga veljače štabu Omladinske brigade je stiglo naređenje štaba 34. divizije kojim se dostavljaju »Načelna taktička uputstva« i regulira način njihovog proučavanja.¹²⁵

»Načelna taktička uputstva« je izradio Glavni štab Hrvatske i obavezao sve štabove i rukovodioce da ih organizirano i dobro prouče. Njima su, između ostalih, obrađena ova glavna pitanja: karakteristike taktike NOV i POJ; osobine našeg manevra; značaj rezerve; postupci u ofenzivno-obrambenim i ofenzivno-defenzivnim operacijama. Štab Omladinske brigade je odmah organizovao proučavanje ovog dokumenta sa starješinama i u jedinicama. Obuka i proučavanje trajali su sve do kraja veljače.

Vrijeme od 18. do 28. veljače brigada je provela u širem rejonu sela Krašić — Slavetić — Vivodina, pri čemu su jedinice zbog bezbjednosti svaka dva-tri dana menjale sela i zasjede. Krašić, Crkveni Pribić, Hutin, Prekrižje Slavetić, Bresarić, Hrženik, Grandić Breg, Lović i još neka su mjesta u kojima su se tih dana smenjivali bata-

¹²³ Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm 37/618 do 621 i reg. br. 10/4, k. 1224.

¹²⁴ Zbornik, tom V, knj. 24, dok. 66, str. 306—312.

¹²⁵ Arhiv VII, reg. br. 1-4/7, k. 1223.

ljoni Omladinske brigade. Povremeno su i cijeli bataljoni izlazili na položaje. Najveći dio vremena korišten je za vojnu i političku obuku, sastanke, kulturno-zabavni rad i odmor.¹²⁶

NOVA BORBA U BRESARICU, KRAŠIĆU I PRIBICU

Omladinska brigada je krajem veljače imala još jednu tešku borbu, ponovo na sektoru sela Balaban, Šiljevina, G. Pribić, D. Pribić, Krupače, Brlenić, Bresarić, Podbrežje, Vrhovac, Grandić Breg (sve sekcije Sombor 1:100.000). Ovi položaji su pogodni za obranu, ali zbog pošumljenog terena i većih proplanaka zahtijevaju veće snage no što ih je imala brigada.

Borba je počela 29. veljače u 8 sati i trajala je do 15 sati. U njoj su s naše strane učestvovali: 1. bataljon koji je držao položaje u rejonu Vrhovca i Podbrežja; 3. bataljon ispred Krupače i Gornjeg i Donjeg Pribića i 4. bataljon u rejonu Brlenića i Bresarića; 2. bataljon je bio u rezervi, a njegova 3. četa u Šiljevini.

Neprijatelj je uveo u borbu ove snage: dijelove 1. konjačke konjičke divizije koji su napadali pravcem Draganići — Brlenić — Bresarić (ka 4. bataljonu); 3. četa 10. ustaškog bataljona pravcem Ozalj — Podbrežje — Prekrižje (prema 1. bataljonu); i tri čete 30. ustaškog bataljona pravcem Jastrebarsko — G. Kupčina — Pribić (prema 3. bataljonu) — ukupno oko 1.200 vojnika.

Jedinice brigade raspoređene u ovim rejonima i na ovim položajima imale su zadatak da sprječavaju neprijateljsko nadiranje prema oslobođenom teritoriju.

Oko 8 sati 29. veljače najprije se pojavila neprijateljska kolona koja je nadirala preko G. Kupčine prema D. Pribiću (tri čete ustaša). Nju je 3. bataljon dočekao snažnom vatrom, nanio joj osjetne gubitke i onemogućio prodor prema D. Pribiću. Dio snaga ove neprijateljeve kolone napalo je lijevo krilo 3. bataljona i 3. četu 2. bataljona u Šiljevini. Kako se ova četa odmah povukla, položaj 3. bataljona postao je nepovoljan, tako da se morao i sam povući, a neprijatelj je ušao u D. Pribić.

¹²⁶ Isto, VII, reg. br. 60-2/8, k. 1296 (Operat. dnevnik brigade).

Prvi bataljon je brzo razbio kolonu koja je nastupala od Ozlja. Ali nakon dva sata neprijatelj se ponovo sredio i znatno jačim snagama napao ovaj bataljon. Zbog povlačenja dijelova 2. i 3. bataljona i znatno jačeg pritiska 1. bataljon se povukao na položaje (k. 200). Četvrti bataljon uputio mu je u pomoć jednu svoju četu iz Brlenića, no ona nije stigla na vrijeme, pa je dočekana snažnom vatrom i pretrpjevši teške gubitke. Glavninu 4. bataljona neprijatelj je mučki iznenadio. Naime, vojnici iz prednjih neprijateljskih dijelova imali su partizanske kape i oficirske i podoficirske činove, a bilo ih je i u ženskoj odjeći.

Za vrijeme ovih borbi neprijatelj je prodro do Krašića, Bresarića i D. Pribića, opljačkao sela i povukao se u svoje baze. Jedinice brigade su ga napadale za vrijeme povlačenja, ali bez vidljivih rezultata.

Neprijatelj je u ovim borbama imao 60 ubijenih i znatno veći broj ranjenih, a u brigadi je bilo 15 mrtvih i 30 ranjenih. Izgubljeno je — uništeno 20 pušaka, 2 postolja za mitraljez i 2 puškomitraljeza.¹²⁷ Utrošeno je preko 5.000 puščanih metaka i 43 mine za minobacače.

U borbi su se istakli komandir 1. čete 3. bataljona Pešun Ivica, komandir 2. čete istog bataljona Nikola Vračarević, komesar te čete Slavica Sever, zamjenik komandira 2. čete Radojko Branko i borac-puškomitraljezac iste čete Drago Opačić, koji je u ovoj borbi i ranjen.

U ovoj borbi podbacio je 2. bataljon, »a naročito komandir njegove 3. čete, koji se u neredu povukao, ne pružajući nikakav otpor neprijatelju. Ovaj bataljon je prozrokovao neuspjeh čitave brigade«. Očito je bilo da je ova jedinica već duže vremena preživljavala krizu.

Slaba veza, pomanjkanje jedinstva akcije među jedinicama, slabo izvidanje i obezbjeđenje, kruto držanje položaja i odsustvo manevra doprinijeli su takođe neuspješnoj obrani brigade, iako su neprijatelju nanijeti veliki gubici. Sve je to nalagalo štabu brigade, štabovima bataljona,

¹²⁷ Prema neprijateljevim izvorima (Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 134, str. 703) — u ovoj borbi njihove snage su imale samo jednog mrtvog i 9 ranjenih. Karakteristično je da neprijatelj u borbama na Zumberku svoje gubitke prikazuje uvijek kao pojedinačne, a partizanske na desetine i stotine.

partijskoj organizaciji i čitavom sastavu da dublje prodru u uzroke slabosti i da ozbiljno porade na njihovom otklanjanju.¹²⁸

U ožujku na tome se i radi. Poduzimaju se određene mjere o situaciji u kojoj se brigada nalazila. A ta situacija i uvjeti za razvoj pokreta na Zumberku i u Pokuplju bili su još uvijek dosta nepovoljni.

U veljači i ožujku 1944. neprijatelj je znatno ojačao svoja uporišta na teritoriji Zumberka i Pokuplja i aktivnost njegovih snaga prema slobodnoj teritoriji bila je vrlo izražena. Devetog ožujka su, na primer, svi garnizoni na komunikaciji Samobor — Karlovac imali jake posade: Samobor oko 2000 (3500 ustaša, ostalo Nijemci), Klinča Selo — nešto kozaka i jednu četu ustaša 13. ustaškog bataljona, Horvati četu domobrana, Zdenčina četu ustaša i tri eskadrona 1. kozačke konjičke divizije (6 pm, 3 tm, 2 mb 81 mm i 4 topa), Stupnik 1 kozački divizion, Desinec oko 50 domobrana i ustaša, Jastrebarslco oko 1000 ustaša, Nijemaca, kozaka i žandara (sa 25 pm i 2 topa), Cvetković oko 200 kozaka, Domagović blizu 100 domobrana, Draganići (i nekoliko okolnih sela) 1000 ljudi 1. kozačke divizije (sa 12 topova, oko 80 pm i 20 mb raznog kalibra) Lug 120 gestapovaca, Ozalj oko 400 domobrana i 200 ustaša i Karlovac, pored jake ustaško-domobranske posade i glavninu 1. kozačke divizije, itd.¹²⁹

Propagandno-politička djelatnost neprijatelja (osobito mačekovaca) na teritoriji Zumberka, Pokuplja i Turopolja je također postala intenzivna.

Naime, neprijatelj svih boja činio je najveće napore da spriječi mobilizaciju stanovništva za NOV. Isto tako, ubacivanjem petokolonaša i agenata neprijatelj nastoji oslabiti moralno-političko jedinstvo u brigadama i odredima. Na nekim mjestima u tome uspijeva. Na primjer, formirali su bataljon »Braća Radić« od HSS-ovaca, u koji se uključilo i desetak dezertera iz partizanskih jedinica s područja Pokupskog. U svoju vojsku su također uspjeli

¹²⁸ Borba i događaji 29. veljače obrađeni su na osnovu izvještaja o toj borbi štaba 34. divizije štabu 4. korpusa.

Arhiv VII, reg. br. 4-4, k. 426 i Zbornik, tom V, knj. 25, dok. IH. str. 526—528.

¹²⁹ Arhiv VII, reg. br. 1-1/3, k. 1224 i reg. br. 1-1, k. 1223.

mobilizirati preko 100 mladića i od toga su pravili veliku propagandu. Neki domobranski oficiri (mačekovci) čak su i organizirali neku »Zaštitu od ustaša, čerkeza i partizana«. Naročito im je bilo stalo da podstaknu dezerterstvo kod novomobiliziranih u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« i u odredima šireći preko svojih agenata parolu: »Čuvaj glavu, jer će se rat i onako brzo završiti«. Pod utjecajem te propagande neki seljaci su otvoreno prilazili jedinicama (u Izimlju) i govorili: »Treba da se vi izmirite s našom vojskom (domobrani i ustaše), jer ste i jedni i drugi Hrvati, pa nije pravo da se tučete i ginete«. ¹³⁰

U izvještaju komesaru 4. korpusa NOVJ, komesar 34. divizije o tome, između ostalog, piše:

»Politički rad je slab i neubjedljiv (naročito na terenu), pa neprijateljsko djelovanje i Maček, politički imaju utjecaja na nove borce u T.P.O. i Z.P.O. i brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«, zbog čega je puno dezerterstva (iz oba odreda oko 200), tako da to zabrinjava. Umjesto da borci i starješine utječu na svoje (obitelji) i narod, oni poslije posjete, svraćanja kući i sličnog postaju malodušni. . .« itd.

»Naš štab prema dezerterima bio je prilično labav. Nikom se još ništa nije dogodilo ...«

U izvještaju se kaže da su, u ovom pogledu politički rad i stanje najbolji u Omladinskoj, gdje su odluke II zasjedanja AVNOJ-a najbolje shvaćene (oko 30 odsto boraca može ih prenositi), a i ostali materijali, kojima se raskrinkava neprijateljski rad i Mačkova klika, tu su najbolje prorađeni.... Desetog ožujka u brigadi je održano i partijsko savjetovanje. ¹³¹

Omladinsku brigadu nisu, dakle, mučili problemi neprijateljskog utjecaja i dezerterstva. Ona je u to vrijeme većim dijelom sastavljena od starijih i prekaljenih boraca duboko odanih NOB-i. Brigadu su, međutim, potresali drugi problemi: zamor, iscrpljenost, loša ishrana, veliki gubici, izvjesna nesloga u štabu brigade, »stalno« isti teren, malodušnost nekih rukovodilaca, itd.

¹³⁰ Do tada je iz Zumberačkog i Turopoljskog odreda dezertiralo više novomobiliziranih boraca. Neki od njih su se i vraćali. Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm 37 622.

¹³¹ Arhiv VII, reg. br. 60-5/8, k. 1296.

O tome u svom izvještaju komesar divizije kaže i ovo: »U Omladinskoj brigadi se osjeća neka zamorenost. Borci su vrlo slabo ishranjeni, tako da vrlo teško podnose veće hapore. Zbog neprekidnih teških borbi koje je ta brigada vodila malo u njoj ima boraca i rukovodilaca koji do sada nisu bili ranjeni. Tako ima slučajeva da su pojedini borci i rukovodioci od kada su na Zumberku po dva-tri puta ranjeni (a u dvije posljednje borbe oko 100 boraca i rukovodilaca je izbačeno iz stroja). Unatoč toga, borci u toj brigadi su vrlo dobri i kad se poveća odgovornost rukovodilaca, te ako uspijemo mobilizacijom popuniti tu brigadu stanje će se u njoj popraviti.« U izvještaju se naglašava da je zbog slabe ishrane u brigadi »snaga boraca toliko opala da nisu u stanju da brzo manevrišu i kreću se . . . Zbog stalnih pokreta ubrzo će (u njoj) opet 25—30 odsto boraca ostati bez obuča . . .«

Prelazak na kazansku ishranu primljen je u brigadi s velikim zadovoljstvom.¹³²

ZAJEDNIČKA AKCIJA 8. I 34. DIVIZIJE

Cijeneći situaciju u svojim jedinicama i na terenu, štab 34. divizije odlučuje da angažiranjem svih snaga izvede nekoliko dobro pripremljenih akcija i povrati samopouzdanje i vjeru u NOV i kod boraca i kod naroda ovog kraja. Ostvarujući tu ideju, izvršen je snažan napad na uporište Draganići, postavljene su zasjede (tri) na pruzi Zagreb — Karlovac (sa obje brigade) i izvedeno je više drugih akcija. U nekima od njih neprijatelju su nanijeti veliki gubici, nekoliko puta je natjeran »u bjekstvo glavom bez obzira«. Poslijedice su, dakako, bile povoljne.¹³³ Tokom tog mjeseca Omladinska brigada je učestvovala u sedam većih i manjih borbi i akcija.

Prvi dani ožujka iskorišteni su za sređivanje i jačanje jedinica i neophodnu analizu iskustava i nedostataka poslije teškog okršaja koji je 29. veljače vođen na sektoru sela Balaban, Pribići, Krupače, Bresarići.

¹³² Isto, reg. br. 12-1/4, k. 1224 (izvještaj pol. kom. 34. div. od 28. ožujka).

¹³³ Isto, VII. reg. br. 12-1/4, k. 1224.

Prvog ožujka brigada se nalazi u Prekrižju (1. bat.), Slavetiću (2. bat.), G. Pribiću (3. bat.), Čunkovoj Dragi i Hutinu (4. bat.).

Drugog ožujka po podne vrši pokret pravcem Pribići, Sveta Jana, Prilipje, Pleševica, Vlaškovac, Beter, Goli Breg.

Trećeg ožujka brigada, poslije odmora, kreće dalje prema Pisarovini,¹³⁴ gdje prati teške ranjenike sa Zumberka u sigurnije bolnice. Nakon predaje ranjenika razmješta se u okolini Pisarovine, a sutradan popodne vraća se za Ašpergeri. Isto veće brigada kreće u akciju na želj. st. Horvati.¹³⁵

Napad na želj. st. u Horvatima izvođen je u sklopu akcije širih razmjera na ovom području.¹³⁶ U njemu neposredno učestvuje 3. bataljon Omladinske brigade. Njegov je zadatak da, nastupajući sa sjeveroistoka, najprije likvidira bunker koji se nalazio na pruži nedaleko od stanice kod Babića, a zatim uz pomoć brdskog i pt topa koji su bili u Gorjancima i čitavu posadu na željezničkoj stanici.¹³⁷ Bataljon Omladinske brigade koji je bio u rezervi istočno od Gorjanaca vršio je jednom četom pritisak na ž. st. Horvati od sela Paladinića. Osiguranje prema Stupniku i Kerstincu vršio je jedan bataljon, a napad na neprijateljsku posadu u Klinča Selu izvodio je također jedan bataljon Omladinske brigade. Stab brigade se nalazio u blizini Gorjanaca.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« vršila je pritisak na uporišta Goli Breg i Brezovica.

B4 pravcem Ašpergeri, Franje, k. 238, Hasan Brijeg.. Velika Pisarovina.

¹³⁵ Arhiv VII, reg. br. 60-4/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹³⁶ Napad na uporišta u Zdenčini, Horvatima, Klinča Selu, izvodile su 8. i 34. divizija. Cilj napada brigada 8. div. bila je željeznička stanica Zdenčina, a 34. divizije željeznička stanica Horvati i okolna uporišta.

Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 10, str. 54 do 58 (zapovijest za napad).

¹³⁷ Na ž. st. Horvati posadu je sačinjavala 2. četa 20. željezničkog stražarskog bataljona — u bunkerima i zidanoj zgradi na stanici.

Zumberačko-pokupski odred davao je osiguranje prema Jastrebarskom (i održavao vezu s bataljonom Omladinske brigade koji je napadao Klinča Selo).

Početak napada je određen za 22 sata 4. ožujka.

Napad na ž. st. Horvati je kako je i naređeno (uz prethodno detaljno izviđanje) i akcija je potpuno uspjela. Pomoć sa strane nije se mogla probiti, a i oklopni vlak, dobivši nekoliko direktnih pogodaka, vratio se u Zdenčinu. Neprijatelj je imao 5 mrtvih, veliki broj ranjenih i 15 zarobljenih domobrana i 1 oficira. Ostali su se uspjeli izvući. Zaplijenjeno je 21 puška, 10.000 metaka, 25 bombi, 1 pištolj i veća količina druge vojne spreme i životnih namirnica. Uništeni su željeznička stanica i svi bunker i oko nje. Pruga je prekinuta na više mjesta, a sve skretnice su uništene, pa je saobraćaj bio obustavljen 5 dana.¹³⁸

Nakon završetka akcije na ž. st. Horvati, Omladinska brigada se preko pruge i puta Zagreb — Karlovac vraća na Zumberak pravcem: Galgovo, Purgarija, Beter, Stankovo, Repišće (sve sekcije Zagreb i Samobor 1:100.000), gdje se i razmješta i ostaje do 8. ožujka. Ovdje su se njene jedinice najprije odmorile, a zatim, vršeći obezbjeđenje, izvodile obuku.

Bataljoni su tu dobili i naređenje štaba brigade o štednji i racionalnom trošenju municije. Tim naređenjem (karakterističnim za tadašnju situaciju brigade) preciziraju se najveća odstojanja preko kojih se ne smije otvarati vatra. Naređuje se u isto vrijeme da se to proradi sa svim borcima i rukovodiocima.¹³⁹

138 Mjesečni pregled borbi Omladinske brigade.

Zbornik, tom V, dok. 112, str. 519.

U »dnevnom izvješću« od 6. ožujka 1944. Glavni stožer domobranstva navodi iste podatke kao i štab Omladinske brigade, osim što tvrdi da su poginula 3, zarobljeno 5, ranjeno 2, a nestalo 33 domobrana i 1 oficir.

Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 138; Arhiv VII. reg. br. 3/1-14, k. 58.

139 Ovim naređenjem je zabranjeno gađanje iz: automata preko 100 m, puške preko 300 m, pm preko 800 i tm iznad 1000 m, mb 45—60 mm preko 500, a mb 81 mm preko 1200, pt topa preko 1200 i brdskog preko 2000 m. Upotreba teškog oružja dozvoljena je samo na »krupnije ciljeve«.

Arhiv VII, reg. br. 2/2, k. 1297.

Odmah nakon ovoga (8. ožujka) štab Omladinske brigade je izdao i drugo naređenje. U naređenju se postavljaju ovi osnovni zahtjevi: bataljoni će u pratećim četama zadržati po 1 tm bređa i 1 teški mb. 81 mm; ostatak mitraljeza s okvirima do 14 sati predati intendantu brigade; municiju, konje i samare zadržati; posade predatih mitraljeza rasporediti u ostale prateće čete, a višak uputiti u pješadijske čete; četvu za obezbjeđenje transporta mitraljeza do Zumberačkog područja daje 4. bataljon; smanjiti komoru, odstraniti iz nje sva kola i sva sredstva nositi na tovarnim konjima.¹⁴⁰

Istoga dana popodne, održan je sastanak brigadnog komiteta SKOJ-a, na kome su razmatrani organizaciono stanje i zadaci u jačanju moralno-političkog stanja i borbenog raspoloženja brigade.

Naveče brigada je izvela ekonomsku akciju na državno dobro »NDH« u Amruševu.¹⁴¹ U njoj je učestvovao 2. bataljon, koji je uništio jedan most na putu Zagreb — Karlovac, zaplijenio i dotjerao velike količine životnih namirnica (420 m štofa, 700 m platna, 19 grla krupne stoke, 180 kg suhog mesa, 450 kg masti i dr.).

Devetog ožujka brigada je izvršila pokret u novi rejon i razmijestila se u Krašiću (1. bat.), Dolu (2. b.), Pribiću (3. b.) i Čunkovoj Dragi (4. b.). Tu je dopremljen i plijen iz Amruševa.

Prije podne narednog dana brigada je izašla na položaje: Krašić — Hrženik (1. b.), Dol — Hutin (2. b), Donji i Crkveni Pribić (3. b.) Čunkovo i Medvenova Draga (4. b.). Oko 12 sati, neprijatelj je napravio ispad ka Krašiću, napao položaje 1. bataljona i poslije jednosatne borbe potisnuo njegove dijelove koji su se tu nalazili.

Istog dana u popodnevnim časovima održano je savjetovanje sa svim članovima partije u brigadi.¹⁴²

Do ozbiljnijeg okršaja Omladinske brigade s neprijateljem, koji je izvršio ispad prema oslobođenoj teritoriji zapadno od Jastrebarskog, došlo je 11. ožujka.¹⁴³ Kako nije

¹⁴⁰ Arhiv VII, reg. br. 2/2, k. 1297.

¹⁴¹ Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 112, str. 521.

¹⁴² Arhiv VII, reg. br. 60-5/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹⁴³ Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 144, str. 731.

bilo predviđeno da se brigada upusti u odlučnije borbe, ona se postepeno povlačila i pružala otpor, pa je neprijatelj uspio da uđe u sela Pribić, Krašić, Hutin i Dol, odakle se predveče povukao, ostavivši 10 mrtvih i veći broj ranjenih.¹⁴⁴

Slijedećih šest-sedam dana brigada je provela uglavnom na istim položajima (1. bataljon u Loviću Prekriškom i Grandić-Bregu, 2. bataljon u Čunkovoj i Medvenovoj Dragi; 3. bataljon u Prekrižju i Hutinu i 4. bataljon u Dolu, Okrugu, Sorževu, odnosno Crkvenom Pribiću). Pri nailasku neprijateljske avijacije jedinice su se sklanjale u šumu. Popodneveni časovi su korišteni za odmor, partijske sastanke, kulturno-zabavne aktivnosti (zidne novine, usmene novine, interne priredbe) i si. Sa starješinama i borcima organizirani su brojni sastanci radi iskorištavanja onog što je u borbi i radu bilo dobro, za prevladavanje slabosti i za pripreme narednih borbi i akcija.¹⁴⁵

Dvanaestog ožujka štab brigade je dobio naređenje o prikupljanju iskustava iz ratnih varki — za zbirku u glasilu četvrtog korpusa NOVJ. Odmah se pristupilo ostvarenju tog zadatka.¹⁴⁶

Prema naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ o ukidanju zamjenika komandira i komandanta, u brigadi su tih dana (14, 15. i 16) vršene i znatnije kadrovske promjene. Naređenjem štaba brigade trojica zamjenika komandanata bataljona postavljeni su za komandire četa, 8 zamjenika komandira četa otišlo je za komandire vodova, 2 niža rukovodioca su uzdignuta na više položaje, a 3 starješine, zbog raznih slabosti, smijenjene su sa dužnosti i upućene za borce. Pored ostalih, smijenjen je vodnik inžinjerijske čete, koji za vrijeme akcije na želj. st. Horvati nije porušio prugu, tako da se oklopni vlak neoštećen vratio i pri tome nanio gubitke jedinicama 8. divizije u Zdenčini.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Isto, dok. 112, str. 521.

¹⁴⁵ Arhiv VII, reg. br. 60-6/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹⁴⁶ Isto, reg. br. 5-2, k. 1297.

¹⁴⁷ Isto, reg. br. 7-2/10, k. 1296.

NAPAD NA UPORIŠTE U DRAGANICU

Sedamnaestog ožujka počele su pripreme za novu veću akciju, a kada je brigada dobila i konkretno naređenje za napad na uporište Draganići (Sekcija Samobor 1:100.000), te su pripreme intenzivirane. Opća je želja bila da akcija potpuno uspije.

Prema naređenju štaba 34. divizije za napad na Draganiće,¹⁴⁸ brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberački odred imali su zadatak da izvrše vanjsko osiguranje i zatvore sve pravce s kojih su moguće intervencije ka Draganiću, a Omladinska brigada je napadala.

Uporište je branio 1. kozački konjički divizion 2. sibirskog puka razmješten po eskadronima u selima Jazvaci, Barkovići, Vrbanci i Lazina. Naoružanje mu je bilo pješadijsko, 4 poljska i 2 pt topa, a natkriveni rovovi s drveno-zemljanim bunkerima izgrađeni su oko sela Franetići — Barkovići — Jazvaci i između njih. Štab divizionu se nalazio u središtu toga rasporeda. Nepun kilometar južno od Jazvaca u Budrovcima bilo je 45 utvrđenih žandara (u 4 bunkera) s minobacačem 81 mm.

Okolno zemljište je ravno, sa blagim uzdizanjem prema zapadu.

Zadaci jedinica Omladinske brigade bili su slijedeći:

- dva bataljona (1. i 3) napadaju eskadron u Jazvacima (sa zapadne i južne strane) sa zadatkom da ga što prije likvidiraju, a zatim produže napad preko ceste na neprijatelja u Barkovićima. Desnokrilni bataljon je imao i zadatak da odvoji jednu desetinu za demonstrativni napad na žandarmerijsku stanicu u Budrovcima i tako je neutralizira;

- e 2. bataljon koji je bio u rezervi jugozapadno od Jazvaca imao je zadatak da dijelom snaga veže neprijateljsku posadu u Vrbancima i onemogući joj da pruži pomoć napadnutom eskadronu u Barkovićima;

- » sa sjevera od sela Guca duž glavnog puta nastupa 4. bataljon i pročišćava okolni prostor, do hvatanja veze s bataljonom koji napada Jazvace, a zatim putem Draganići — Lazina napada na neprijateljske snage u tom selu.

¹⁴⁸ Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 58, str. 277—280 i Arhiv VII, reg. br. 1-1, k. 1223.

Napad na Jazvace podržavala su 2 topa i 3 minobacača 81 mm, u težnji da se štab kozačkog divizionu i konjički eskadron što prije likvidiraju, te dejstvo i vatra prenesu na uporišta Barkoviće i s. Vrbance.

Glavni put je trebalo minirati između Izimlja i Čeglja i kod Benčetića prema Karlovcu, a prugu između Lazine i Domagovičke Sume i želj. st. Draganići i Dubovačke Sume.

Štab Omladinske brigade bio je nedaleko od Jazvaca. Sa štabom 34. divizije održavana je veza telefonom i kuririma.

Početak napada je određen za 19. ožujak u 22 sata, a trebalo ga je završiti sutradan do 3 sata. Od tog trenutka jedinice počinju povlačenje u polazne baze.

Štabu Omladinske brigade je naređeno da napad što bolje pripremi i da do 16,30, 19 ožujka, koncentrira brigadu u rejonu Krašića i Bresarića.

Brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačkom odredu naređeno je da održavaju stalnu vezu sa Omladinskom brigadom.¹⁴⁹

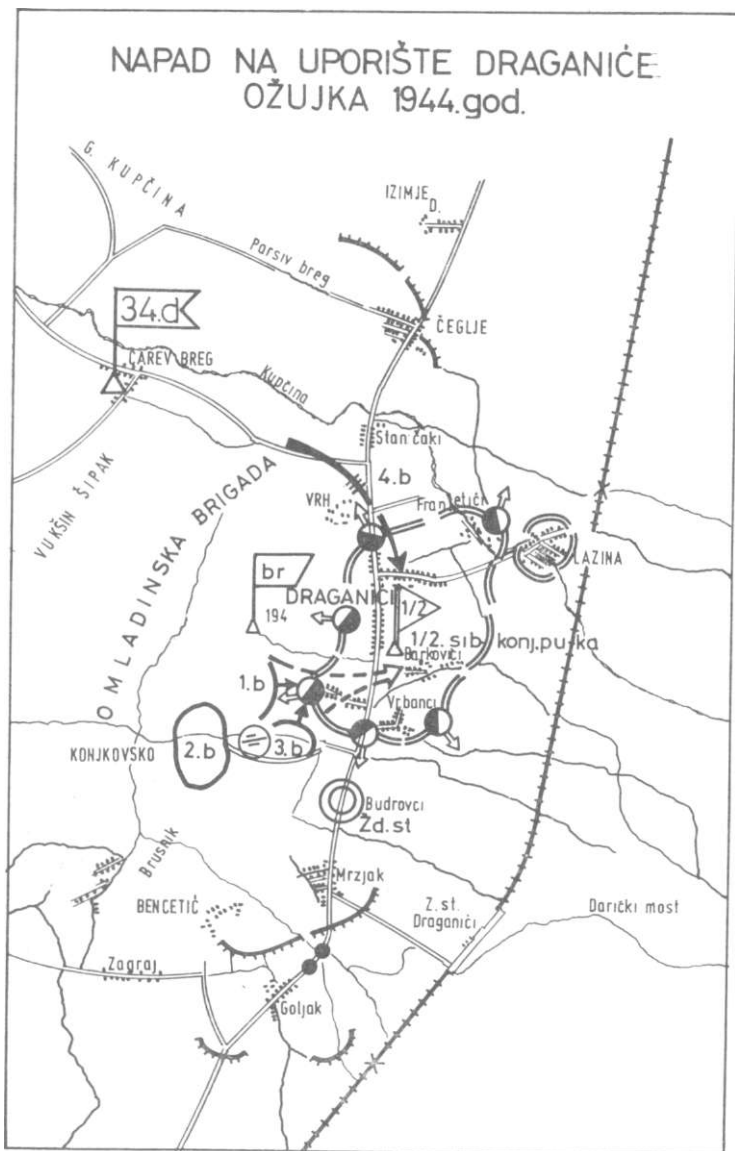
U Operativnom dnevniku brigade je zabilježeno da je napad na uporište u Draganiću počeo 19. ožujka u 22,25 sati.¹⁵⁰ Treći bataljon koji je napadao sa južne strane uspio je da se probije u uporište, razbije sistem obrane i zauzme 6 bunkera. Juriš 1. bataljona, koji je napadao sa zapadne i jugozapadne strane, nije uspio zbog neodlučnosti štaba, a izostala je i njegova podrška 3. bataljonu koji je već prodro u uporište. To je omogućilo neprijatelju da usmjeri snage na 3. bataljon i da ga posle žestoke borbe izbacila iz uporišta. Pokoleban početnim neuspjehom, 1. bataljon nije nikako uspijeva da se sredi niti da postigne kakav borbeni uspjeh.

U međuvremenu neprijatelj je procijenio pravce kojima je brigada napadala, pa je baš tu usredsredio vatru svojih bacača i topova nanoseći bataljonima osjetne gubitke.¹⁵¹

¹⁴⁹ Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 58, str. 279 i 280.

¹⁵⁰ Arhiv VII, reg. br. 60-6 8 k. 1296.

¹⁵¹ Zbornik, tom V, knj. 25,, dok. 117, str. 538 i 539 (Operativni izvještaj štaba 34. divizije).

Brigada u napadu na neprijateljevo uporište u Draganiću, ožujak 1944.

Prema ocjeni štaba brigade, pogriješio je i 3. bataljon što, prodrijevši u uporište, nije produžio energičan napad u pravcu 1. bataljona. Time je izgubljeno dragocjeno vrijeme, što je neprijatelj iskoristio za protivnapad.

»Nekoliko puta je pokušavano da se izvrši napad . . . ali je bilo sve uzalud, jer je on osjetio . . . namjere i naše snage... i preduzeo sve da ostane gospodar situacije«, kaže se u izvještaju Štaba Omladinske brigade.¹⁵²

Bataljon koji je nastupao od Guca prema Draganiću i Lazini naišao je na snažan otpor. Ipak pod zaštitom mraka uspio je prodrijeti ispred samog Draganića, ali ne i u uporište. Svojim pritiskom ipak je vezao neprijatelja olakšavajući dejstvo 1. i 3. bataljonu.

Pošto su svi pokušaji da se neprijatelj slomi ostali bez uspjeha, a dalje angažiranje iziskivalo bi velike žrtve, borba je prekinuta u 2,30 sata. I tako ova akcija, iako vrlo brižljivo pripremana, nije uspjela. Uzroci neuspjeha, prema ocjeni štaba brigade i divizije, bili su slijedeći:

- slaba veza između štaba brigade i bataljona i neefikasno rukovođenje jedinicama od štaba 1. bataljona i operativnog dijela štaba brigade, koji je propustio da neposredno utiče na dejstvo 1. i 3. bataljona;

- štabovi bataljona, prije napada, nisu raščistili situaciju i utanačili plan dejstva u slučaju da prvi nalet ne uspije;

- štab 1. bataljona je dozvolio da čete napadaju nepovezano, što je prouzrokovalo gubitke i neuspjeh napada;

- komande četa također nisu bile spremne da donose odgovarajuće odluke, pa su se neke čete povlačile i bez naređenja;

- ni sadejstvo 1. i 3. bataljona nije bilo dobro.

Ukratko, postupci starješina nisu bili u skladu sa razvojem situacije, a ni teška oružja (naročito minobacači) i dio automatskog oružja nisu iskorišteni (zbog vrlo mračne noći), pa jedinice nisu imale potrebnu podršku.

Najbolje su se u ovoj borbi držali borci i rukovodioci 3. bataljona.

¹⁵² Zbornik, tom V, knj. 25, str. 410.

Naši gubici: 7 mrtvih i 28 ranjenih (utrošeno 22 mine, 8 granata, 18 bombi i oko 5.000 metaka); a gubici neprijatelja: 18 mrtvih i preko 40 ranjenih, a zaplijenjeno je i nešto opreme.¹⁵³

Nakon prekida borbe povlačenje je izvršeno u polazne baze, gdje se brigada ponovo razmjestila.

Do izvjesnog pomjeranja jedinica dolazi u toku 21. ožujka radi posjedanja položaja u rejonu: Hrženika — Grandić-Brega (1. bat.), Brlenića (2. bat.), Bresarića (3. b.) i G. i D. Pribića (4. b.). Na tim položajima je ostala cijeli dan.

U toku naredna tri dana brigada je u istom rejonu. Dijelom snaga drži ove položaje, a glavninom izvodi vojničku i političku obuku, održava sastanke boraca i rukovodilaca.¹⁵⁴

Naređenje štaba 34. divizije o organizaciji divizijskog kursa za desetare, vodnike i stručne rukovodioce veze stiglo je u štab Omladinske brigade 22. ožujka. Uz naređenje je dobiven i program rada kurseva izrađen od Glavnog štaba Hrvatske. Kursevi su trajali 25 dana po 8 radnih sati, a izučavane su teme iz ratne službe, nastave gađanja s naoružanjem, topografije, strojevog pravila i službe veze. Istim naređenjem je Milan Popara, načelnik štaba, postavljen za vršioca dužnosti brigade, Dragaš Lazo, zamjenik komandanta, za operativnog oficira brigade, Mladen Zvonarević, omladinski rukovodilac, za komesara 2. bataljona, a Jovica Romanović je upućen na komandnu dužnost u brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«.¹⁵⁵

Radi sprovođenja mobilizacije, 3. bataljon je upućen u općinu Kalje (sekcija Samobor 1:100.000). Četvrti bataljon je obavljao konfiskaciju u Čeglju, odakle je dotjerao tri para konja, nešto stoke, pšenice i masti. Nekoliko dana su ponovo izvođeni obuka, izvidanje i obezbeđenje. Pri tome je došlo do sukoba s jednom neprijateljevom patro-

¹⁵³ Isto, dok. 85, str. 409—412 (Operativni izvještaj štaba Omladinske brigade o napadu na uporište Draganići).

¹⁵⁴ Iz operativnog dnevnika Omladinske brigade.

Arhiv VII, reg. br. 60-7/8, k. 1296.

¹⁵⁵ Isto, reg. br. 20-1/7, k. 1296 i 14-1/8, k. 1223.

lom koja je od Draganića došla do Brlenića, gdje je sačekana i žestokom vatrom natjerana u bjekstvo ostavivši za sobom dva mrtva.¹⁵⁶

Kako je tih dana na sektoru Jastrebarsko — Karlovac došlo do značajnih promjena kod neprijatelja, štab 34. divizije se odlučio na pojačano izviđanje i postavljanje češćih i brojnijih zasjeda neprijatelju. U svom naređenju¹⁵⁷ od 27. ožujka, između ostaloga, o tome kaže:

»Odlaskom kozačke divizije¹⁵⁸ sa ovoga sektora, prema dobivenim podacima, na njeno mjesto došli su djelovi jedne njemačke divizije . . .¹⁵⁹ Da bi to provjerili i ubuduće znali kakvog neprijatelja pred sobom imamo, donijeli smo odluku da postavljamo zasjede . •. nekog zarobimo . . .«

ZASJEDA KOD G. IZIMLJA I BORBA KOD S. HRZENIKA

U duhu ove odluke brigadama je naređeno da u zoru 28. ožujka postave zasjede u širem rejonu Izimlja (Omladinska), Petrovine (brigada »Franjo Ogulinac Seljo«) i Jastrebarskog (Zumberački odred), da se maskiraju, sačekaju i zarobljavaju neprijateljske patrole, a veće jedinice da razbiju već pri prvom sukobu.

U zasjedi iz Omladinske brigade učestvovali su 2. i 4. bataljon: jedan u selu Izimlju, a drugi s dvije čete na rubu šume ispred k. 148, nekoliko od s. Hudovci—Brega, radi obezbjeđenja boka glavnine zasjede i sačekivanja manjih neprijateljskih dijelova.

Zadatak bataljona u zasjedi u Izimlju bio je da noću neopaženo uđe u selo, zauzme pogodne položaje organizira osmatranje puta i u slučaju nailaska neprijatelja otvori

¹⁵⁶ Isto, reg. br. 60-7/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹⁵⁷ Zbornik, tom V, knj. 25., dok. 111, str. 516 do 518 (naređenje za zasjede).

¹⁵⁸ 1. koz. konj. div. prebačena je sa prostora Karlovac — Jastrebarsko sjeverno od Save radi zaštite komunikacije Zagreb — Novska i Dugo Selo — Križevci.

¹⁵⁹ Riječ je o 1. njemačkom lovačkom rezervnom puku, koji je do tada dejstvovao na području Tuzle.

Arhiv VII, reg. br. Minhen 5/681—684.

snažnu i iznenadnu vatru i izvrši juriš. Poslije 10 sati bataljoni su neizostavno morali da se povuku u polazne baze.

Prvi bataljon Omladinske brigade nije išao na zasjedu nego je ostao u Hrženiku radi obezbjeđenja baza i patroliranja prema s. Vrhovac, s. Brlenić i s. Podbrežje.¹⁶⁰

Ovaj bataljon se, međutim, sukobio sa neprijateljem prije nego bataljoni u zasjedi. Na njegove položaje naišla je patrola neprijatelja, privukla se i otvorila vatru. Jedinica koja se tu nalazila odmah je reagovala, ubila dvojicu, a ostali iz patrole su pobjegli. Za to vrijeme glavnina neprijatelja: 6 bornih kola i 6 kamiona pješadije — kretala se putem prema Draganiću i Krašiću, a pomoćna kolona oko 150 ljudi grebenom preko Vukšinog Šipka.

Došavši do Brlenića neprijatelj, ukupne jačine oko 550 ljudi, iskrcao se iz kamiona i krenuo s bornim kolima u pravcu Krašića. Pomoćna kolona, pošto je osjetila partizane oko Izimlja, vratila se da zaposjedne položaje na pravcu Čeglje — Draganići radi zaštite oslabljenog uporišta.

Na položaje 1. bataljona glavnina je izvršila snažan napad. Borna kola su se probila do sela Strmac i Svrževo.

Štab Omladinske brigade tada odlučuje da s oba bataljona iz zasjede (2. i 4. kod Izimlja) napadne neprijatelja s leđa i presječe mu odstupnicu između sela Brlenić i Carski Breg. Bataljoni su brzo kroz šumu stigli u G. Kupčinu, ali je tu neoprezno ispaljeno nekoliko metaka na stražara i neprijatelj je, otkrivši prisustvo bataljona, brzo dovukao dvojica borna kola. Kako je teren bio potpuno otkriven, 2. i 4. bataljon nisu ostvarili plan o napadu s leđa i o presjecanju odstupnice. Zbog toga je donijeta nova odluka da 2. bataljon zaposjedne grebene iznad Krupače, a 4. bataljon što hitnije da izbije u D. Pribić i napadne neprijatelja s boka.

Čim je primijetio da mu se iza leđa i s bokova približavaju naše jedinice, neprijatelj se povlači. Put Krašić — Draganići, iako udaljen preko 1 km od 2. i 4. bataljona, bio je izložen vatri svih teških oružja i to je neprijatelju, koji se povlačio, nanijelo velike gubitke.

¹⁶⁰ Zbornik, tom V, knj. 25, dok. 111, str. 516—517.

Iako manevar 2. i 4. bataljona nije sasvim uspio, ipak su njihova dejstva znatno olakšala situaciju kod 1. bataljona i u selu Strmac, a neprijatelj je natjeran na povlačenje. Osim toga imao je i ozbiljne gubitke (41 mrtvog i ranjenog, a zaplijenjeno je 12 pušaka i nešto ostale opreme).

Svi borci i rukovodioci 1. bataljona, a i 2. i 4, u ovoj akciji su se držali dobro i bili su poduzimljivi. Iako je bilo sitnih grešaka, one nisu uticale na konačan ishod borbe. Izrazitom odvažnošću isticali su se komandir prateće čete 1. bataljona Miloš Kozar i zastavnik Stevo Narandžić. Rukovođenje jedinicama, donošenje odluka i izdavanje zapovijesti također su dobro funkcionirali: »Komandno osoblje bilo je na svom mjestu. Jedino se opaža da još niži rukovodioci nemaju dovoljno rutine u komandovanju.«

Borbeni postupci jedinica bili su u skladu s razvojem situacije. »Ipak, 1. bataljon se nije smio upuštati u frontalnu borbu«, već se baciti na bokove i krila.¹⁶¹

Na kraju izvještaja o ovoj borbi, štab brigade izvlači i pouke o potrebi neprekidne spremnosti za borbu s neprijateljskim oklopnim jedinicama, o izbjegavanju frontalne borbe i udaru na bokove i krila neprijatelja, te korisnosti miniranja opasnih pravaca radi unošenja zabune i usporavanja nadiranja neprijateljskih tenkova i bornih kola.

Treći bataljon brigade se i ovoga, kao i posljednja tri dana ožujka, nalazio na zadatku mobilizacije u općini Kalje.¹⁶²

Nakon završetka ove posljednje akcije 1. bataljon se razmjestio u selima Hutin i Strmac, 2. u Prekrižju Gornjem i 4. u G. i D. Pribiću, a 30. ožujka u Dolu i Slavetiću. Nakon odmora i sređivanja jedinica, nastavljena je vojna i politička obuka.¹⁶³

Prema mjesečnom i drugim izvještajima štaba brigade,¹⁶⁴ organizacioni sastav, brojno stanje i naoružanje Om-

¹⁶¹ Istov dok. 125, str. 586—589 (Izvještaj štaba Omladinske brigade) i Arhiv VII, reg. br. 24-4, k. 426 (Operativni izvještaj štaba 34. divizije).

¹⁶² Arhiv VII, reg. br. 60-8/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹⁶³ Isto, reg. br. 60-8 8, k. 1296.

¹⁶⁴ Isto, reg. br. 5-1/8, k. 1296 (Mjesečni izvještaj Omladinske brigade »Jože Vlahović«),

ladinske brigade bilo je tih dana slijedeće: organizacioni sastav bez promjene; po spisku je bilo 824, u rashodu 190 i na licu 634 (567 drugova i 67 drugarica); brigada je imala 582 puške, 15 automata, 30 pištolja, 37 pm, 5 tm, 7 lakih (45—60 mm) i 4 teška mb (81 mm), 1 pt (47 mm) i 1 brdski top (65 mm), 487 bombi, oko 48.000 metaka za streljačko naoružanje, 120 mina, 48 granata i 19 nagaznih mina;¹⁶⁵ u brigadi je bilo 235 starješina (36 u oficirskim činovima, u podoficirskim i desetarskim 101, ostali bez čina);¹⁶⁶ socijalni sastav je izgledao ovako: radnika 213, seljaka 542, zanatlija 45, namještenika 7 i intelektualaca 17; a nacionalni: Srba 405, Hrvata 397, Slovenaca 5, Muslimana 2, Rusa 14 i Nijemaca 2.¹⁶⁷

Dio komandnog sastava, prema ocjeni štaba brigade, nije bio na potrebnoj visini. Nedovoljna samostalnost i inicijativa, familijarnost u nekim štabovima i između njih i štaba brigade, te nekih štabova bataljona i komandira četa bili su prilično uočljivi i to je nepovoljno uticalo na stanje i izvršavanje borbenih zadataka brigade. Obuka boraca je izvođena gotovo svakodnevno, ali je u njoj bilo manjkavosti i nemarnosti. Ni obuka starješina nije bila kako treba. Organizirani su, na primjer, kursevi za desetare i vodnike, ali u 2. i 4. bataljonu nisu realizirani. Politički rad je najviše trpio u 2. bataljonu. Komandanti bataljona su se ustručavali da drže predavanja pred bataljonom, a i malo su se zanimali za političku, kao i komesari za vojnu izgradnju. »Najbolje stanje po svemu« stoji u izvještaju, je u 3. bataljonu.

Ishrana je zbog ekonomske akcije krajem ožujka bila dosta dobra. Zdravstveno stanje (izuzev prehlada) bilo je takođe dobro.

Zbog grubih odnosa prema borcima smijenjeni su 1 vodnik, 1 delegat i 1 desetar.

Karakteristični su zaključak i napomena na kraju mjesečnog izvještaja štaba Omladinske brigade,¹⁶⁸ u kojima se pored ostalog kaže: »U sadašnjem momentu, brigada

¹⁶⁵ Arhiv VII, reg. br. 8-23/11, k. 426B.

¹⁶⁶ Isto, reg. br. 1/5, k. 1223.

¹⁶⁷ Isto, reg. br. 8-24/11, k. 426B.

¹⁶⁸ Isto, reg. br. 5-1/8, k. 1296.

s obzirom na brojno stanje, naoružanje, velike gubitke i moral nekih jedinica, ne bi bila sposobna da izvrši neki teži zadatak. . . Uspavanost i opadanje morala posljedica su i duže vezanosti brigade za jedan mali sektor. Zelja boraca za Slavonijom je dosta opala, ali žele da se kreću, mijenjaju teren i djeluju s drugim jedinicama i na različitom terenu. Na četnim sastancima (uz prisustvo članova Štaba brigade) to su naročito ispoljili«.

Teren na kome se nalazila brigada bio je specifičan, ali može se postaviti pitanje da li je bilo pravilno što su prvo štab Zumberačko-pokupskog sektora, a zatim i štab 34. divizije držali brigadu vezanu za teritoriju samo nekoliko sela, omogućavajući upravo time neprijatelju da ispoljava inicijativu. Naime, on je o rasporedu i aktivnostima brigade bio uvijek obavješten, pa je i mogao da vrši iznenađenja. Osim toga, vezanost brigade za jedan teren oko 5 mjeseci, pri slaboj ishrani, odjeći i obući, pothranjuje familijarnost, nebudnost i opuštanje.

Da bi se preovladali problemi i slabosti nagomilavani mjesecima, štab brigade, partijska organizacija i najaktivnije starješine (uz pomoć štaba divizije) poduzimaju mnoge mjere kroz savjetovanja, analize, sastanke, razgovore i kadrovske promjene. Tako se 29. ožujka, štab brigade osvrnuo na odnose pretpostavljenih i potčinjenih, ukazujući šta valja dalje raditi. Organizirao je i nekoliko kurseva radi osposobljavanja starješina i raznih specijalista u brigadi.

Već je slijedeća akcija pokazala da su poduzete mjere dale očekivane rezultate, a dejstva u travnju to će još i bolje pokazati.

ZNAČAJNA NAREĐENJA ZA JAČANJE BORBENE SPREMNOSTI I USPJEŠNE BORBE 4. BATALJONA

Prvog i drugog travnja brigada se nalazi sjeverno od Krašića u rejonu Strmca, Prekrižja i Slavetića. Provela ih je u obuci, odmoru i obezbijedenju. Narednog dana izašla je na položaj: Grandić-Breg — Hrženik — D. Pribić. Kako se neprijatelj nije pojavljivao, ona se predveče povukla u polazne baze (1. bataljon Hutin, Strmac, 2. bataljon G. i D.

Geta Omladinske brigade, studenog 1943. na Zumberkm

Politički komesar brigade Drago Bobetko Maga i politički komesar čete Slavica Sever, ranjeni, rano proljeće 1944.

štabovi bataljona Šesnaeste brigade, Pokuplje, proljeće 1944.

Pribić i 4. bataljon Slavetić).¹⁶⁹ U takvom rasporedu ostala je i 4. travnja. Naveče tog dana 1. bataljon je krenuo prema Ozlju radi uznemiravanja neprijatelja, koji je, snagama iz Karlovca, vršio ofenzivne akcije protiv Karlovačke brigade i Karlovačkog odreda. No, zbog pomanjkanja municije 7,9 mm, ova demonstracija je vršena samo s 2 talijanska puškomitraljeza, 1 lakim talijanskim minobacačem i nekoliko mina ispaljenih iz minobacača 81 mm. Početak je bio određen za 23 sata 4. travnja, a povlačenje prije sva-nuća narednog dana.

U isto vrijeme 2. bataljon je izviđao neprijatelja u Draganiću, a jedan odabrani vod je postavio zasjedu kod crkve Sv. Juraj — nedaleko od Draganića radi hvatanja neprijateljske patrole koja je u zoru svakog dana tu dolazila.

Oba bataljona su svoj zadatak izvršili, ali patrola se nije pojavila, pa je i hvatanje izostalo.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Isto, reg. br. 60-8/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade).

¹⁷⁰ Isto, reg. br. 22/7, k. 1296.

Naredna tri dana brigada je u istom rejonu i, uglavnom, u istom rasporedu.¹⁷¹

Četvrtog travnja, u štab brigade je stiglo iz štaba 34. divizije naređenje Glavnog štaba Hrvatske, kojim se, pored ostalog, vrlo ozbiljno ukazuje na slabosti i propuste, pa i primjere neodgovornosti nekih rukovodilaca, zbog čega se trpe gubici od neprijatelja.

Glavni štab upozorava i na posljedice koje zbog aljkavosti i neodgovornosti mogu utjecati na opće uspjehe, moral, ugled u narodu, priliv novih boraca, njihove živote, povjerenje u starješine i snagu NOV.

Činjenica da je u jedinicama sve više novih i mobiliziranih boraca nalaže da se postojeći nedostaci i pogreške što prije otklone i da se komandni kadar učini do kraja odgovornim. On »mora snositi punu odgovornost za izvršenje svakog zadatka i za živote svojih boraca... Neodgovorni postupci ne smiju ostati nekažnjeni. . . Liberalizam, oportunističnost i sentimentalnost. . .« spriječavaju izgradnju čvrstih i discipliniranih jedinica i ne mogu se tolerisati.¹⁷²

Dobivši ovo naređenje, štab Omladinske brigade ga najprije sam razrađuje, a zatim dostavlja i svim svojim bataljonima.¹⁷³

Dan kasnije, iz štaba 34. divizije je stigao još jedan dokumenat Glavnog štaba Hrvatske. To je »Uputstvo za protuzračnu obranu puškama«. Ovim uputstvom se ukazuje na značaj upotrebe pušaka u protuzračnoj obrani na visinama do 500 m, na kojima one, pod uvjetom da se upotrebljavaju u masi (najmanje vodom), mogu biti i efikasne i zastrašivati neprijateljske pilote da ne lete na malim visinama.¹⁷⁴

I ovo uputstvo je štab brigade dostavio svim svojim jedinicama. Među rukovodiocima i borcima ono je izazvalo interes i bilo je predmet ozbiljne pažnje u vojno-stručnoj obuci.¹⁷⁵

¹⁷¹ 7. travnja 1944. zamijenili su se samo 2. i 3. bataljon. Drugi je otišao u Kalje na mobilizaciju, a 3. je preuzeo njegovu ulogu u sastavu glavnine brigade (Ooperativni dnevnik brigade).

Isto, reg. br. 60-9/8, k. 1296.

¹⁷² Isto, reg. br. 10/10, k. 1296.

¹⁷³ Isto, reg. br. 11/2, k. 1297.

¹⁷⁴ Isto, reg. br. 23/7, k. 1296.

¹⁷⁵ Isto, reg. br. 12/2, k. 1297.

Na osnovu naređenja štaba 34. divizije od 5. travnja, u Omladinskoj brigadi su izvršene i neke kadrovske izmjene: za komandanta 1. bataljona postavljen je poručnik Gabro Pavlović, do tada informativni oficir brigade, a na njegovo mjesto dotadašnji informativni oficir 2. bataljona Pane Nježić. Neki niži rukovodioci određeni su za odlazak u Žumberački partizanski odred u interesu kadrovske ojačanja te jedinice.¹⁷⁶

Raspored brigade ostao je nepromenjen do 8. travnja, a predveče tog dana 4. bataljon je išao na prugu Zagreb — Karlovac (između Cvetkovića i Domagovića). Pruga je minirana, ali do borbe na zasjedama od Jastrebarskog i Draganića nije došlo, jer se neprijatelj nije pojavljivao. Zaplijenjena je i veća količina životnih namirnica. U prvim satima 9. travnja bataljon se vratio sa zadatka i smjestio u Slavetić,¹⁷⁷ no uslijed neprijateljskog noćnog napada na Žumberački partizanski odred nije uspio da se odmori. Čim je čuo pucnjavu, bataljon je izašao na položaj i prihvatio štab odreda i jednu njegovu četu, a zatim se upustio u borbu sa neprijateljem koji je nastupao prema Slavetiću. Kada je neprijatelj zauzeo dominantne kote i krenuo odatle prema Slavetiću, bataljon se povukao u Rude. Pošto se malo sudio, bataljon je napao neprijatelja u Slavetiću, ali se on gotovo bez borbe odmah povukao. Prilikom ovog prepada poginuo je, pored ostalih, i komandant Žumberačkog odreda Stevan Hinić.¹⁷⁸

S 4. bataljonom u akciju je trebalo da krenu i 1. i 3. bataljon, ali iz nepoznatih razloga do toga nije došlo. Devetog prije podne njima je naređeno da krenu u 19 sati na zadatak, planiran za prethodni dan, dok je 4. bataljonu određeno da drži sela Svrževo, D. Pribić i Hutin dok se oni vrate.¹⁷⁹

Prvi bataljon je prema tome naređenju demonstrirao napad na uporište u Draganiću, a dvije čete je držao u zasjedi kako bi spriječio pokret neprijatelja prema rejonu

¹⁷⁶ Isto, reg. br. 4/1, k. 1224 i Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 137, str. 654.

¹⁷⁷ Isto, reg. br. 24/7, k. 1296 i reg. br. 60-9/8, k. 1296 (naređenje za diverziju i operativni dnevnik).

¹⁷⁸ Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 66, str. 308 i 309 i operativni dnevnik brigade.

¹⁷⁹ Arhiv VII, reg. br. 25/7, k. 1296.

šuma Boljama, Orlovac i s. Hrnetići, gdje je djelovao 3. bataljon. U šumi Boljama 3. bataljon je s jednom četom držao zasjedu prema uporištu Lug, jednom je minirao prugu Zagreb — Karlovac u šumi Orlovac, a jednom četom je pokušao da izvrši iznenadni napad na domobransku postaju na raskrsnici puteva Karlovac—Jastrebarsko—Ozalj istočno od Hrnetića, ali iznenađenje nije postignuto.

Nakon izvršenoga zadatka 1. i 3. bataljon su se vratili u polazne baze.¹⁸⁰

Toga dana jedinice su se odmarale i popodne imale političku nastavu, a štab brigade, podstaknut noćnim napadom na Zumberački odred, razradio je i dao jedinicama Uputstvo za obranu od noćnih napada.¹⁸¹

U ovom Uputstvu između ostalog stoji:

»1. Svaka jedinica, čim dođe u određenu bazu, izabere odbrambenu liniju, koju utvrditi u sistemu poljske fortifikacije. Linija mora obuhvatiti jake tačke, kako bi se onemogućilo odsjecanje pojedinih dijelova u selu i na položajima.

Prema liniji obrane odrediti i plan vatre. Svako oružje, naročito automatsko, mora znati svoje mjesto, gdje i što gađa. Za teške minobacače odrediti položaje, pravce i orientire ovisno od procjene nailaska neprijatelja...

2. Čete spavaju blizu svog položaja (u dve-tri kuće) sa krajnje odgovornim osmatranjem, obezbjeđenjem i budnošću...

3. Predstražni položaji i pravci se moraju mijenjati...

4. Izviđanjem i osmatranjem, neprijatelja blagovremeno otkrivati...

5. Čim stražar opali noću metak, to je znak za zabunu. ..

6. Štab bataljona mora uvijek precizirati svoje komandno mjesto i za njega moraju znati sve jedinice bataljona. ..

7. Mora se znači isključiti mogućnost iznenađenja. A kad se neprijatelj primjeti... pušta se na blisko odstojanje. .. i otvara ubitačna vatra. ..«

¹⁸⁰ Isto, reg. br. 24/7, k. 1296.

¹⁸¹ Isto, reg. br. 26-1 i 2/7, k. 1296.

Narednih nekoliko dana ovo Uputstvo je prorađivano u štabovima bataljona sa svim rukovodiocima, a potom i sa svim borcima.

Osim 4. bataljona, koji je 10. travnja naveče krenuo preko pruge Zagreb — Karlovac radi praćenja i osiguranja štaba 34. divizije koji se prebacio za Pokuplje, sve ostale jedinice brigade su tih dana mirovale, odnosno sprovodile uobičajene zadatke i aktivnosti u svojim bazama.¹⁸²

U odlasku 4. bataljon nije imao teškoća, ali je neprijatelj, saznajući za njegovo kretanje, pokušao da mu onemogući povratak. No, štab bataljona je i bio na oprezu, pa je plan neprijatelja osujećen. U odlasku i povratku, bataljon je porušio prugu na 8 mjesta.

Neprijatelj je, međutim, krenuo za bataljonom u više kolona.¹⁸³ Do sukoba je došlo oko 7 sati 12. travnja na liniji Beter — Pleševica i Prilipje — Sveta Jana (sekcija Samobor 1:100.000). Bataljon je zauzeo pogodne položaje, pustio neprijatelja blizu i jakom vatrom i protivnapadom razbio ga i natjerao u bjekstvo. Pojačanje iz Jastrebarskog — 4 borna kola i 1 laki tenk, također nije pomoglo. Borba je okončana u 14,30 sati kada se neprijatelj definitivno povukao u Jastrebarsko.

Tačni neprijateljski gubici u ovoj borbi nisu poznati. Četiri mrtva su nađena, a prema izjavama mještana — u Jastrebarsko »su dovežena 4 kola ranjenih i mrtvih«. 4. bataljon je imao jednog mrtvog i 2 lakše ranjena druga, među kojima i komandanta bataljona Laku (Lazo) Volaša. Ništa nije zaplijenjeno.

U ovoj borbi cijeli bataljon se držao dobro. Njegovi rukovodioci i borci pokazali su i volju i sposobnost za borbu. Najviše od svih istakao se 1. vod 2. čete s vodnikom Andrijom Kovačem na čelu.

Slijedeća tri dana i ovaj bataljon i ostale jedinice brigade su bile u svojim bazama, odmarale se i izvodile obu-

¹⁸² Isto, reg. br. 60-9/8, k. 1296.

¹⁸³ U »dnevnom izvješću« zapovjedništva Glavnog domobranskog zbora se kaže da je to »jedna borbena skupina« iz Jastrebarskog, a u bojnoj relaciji 1. zbornog područja da se radi o nekim satnijama 10. ustaške bojne iz Jastrebarskog.

Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 61, str. 283 i dok. 166, str. 840.

ku, uz potrebno borbeno obezbijedenje. Jedino je 3. bataljon noću 13. travnja izvršio diverziju pruge u visini Ceglja i Desineca na 9 mjesta. Sa zadatka se vratio bez gubitaka.¹⁸⁴

Šesnaestog travnja jedna četa Omladinske brigade pratila je preko pruge Zagreb — Karlovac englesku vojnu misiju i savezničke pilote,¹⁸⁵ a 18. travnja 2. četa 3. bataljona je pratila slovenačku omladinsku delegaciju na kongres USAOJ-a. Jedna četa 1. bataljona pratila je 19. travnja transport preko pruge Zagreb — Karlovac, a druga vršila konfiskaciju u Vivodini. Ostale jedinice su u svojim rejonima, obezbijeduju se i izvode vojno-stručnu i političku obuku i vaspitanje — na osnovu ranije dobivenog programa i naređenja o obrani u noćnim uslovima.¹⁸⁶

S inženjerijskom četom i borcima koji povremeno rade sa pt minama MK-5 (engleska) vršena je i obuka na osnovu Uputstva dobivenog od Štaba 34. divizije.¹⁸⁷

RAZBIJANJE NOĆNOG NAPADA

Desetak dana nakon prepada na Zumberački odred, neprijatelj je izvršio noćni napad i na Omladinsku brigadu koja se nalazila u selima D. Pribić, Dol, Svrževo, Prekrižje, Hutin i Kalje. Borba je počela između 4 i 5 sati 20. travnja, a trajala je do 17 sati istog dana kada je neprijatelj bio prisiljen na odstupanje.¹⁸⁸ Napad su izvršili dijelovi 1. njemačkog lovačkog rezervnog puka, 10. ustaški bataljon i 4. bataljon II posadnog zdruga, uz pomoć 2 mala tenka i triju bornih kola.¹⁸⁹

Neprijatelj je krenuo oko pola noći iz Jastrebarskog i Draganića. Jedna njegova kolona nastupala je pravcem

¹⁸⁴ Isto, dok. 61, str. 282—284 (Operativni izvještaj štaba Omladinske brigade »Jože Vlahović« o borbi vođenoj s neprijateljem 12. travnja 1944. godine) i operativni dnevnik brigade.

¹⁸⁵ Iz oštećenih savezničkih aviona oni su iskočili iznad našo oslobođene teritorije.

¹⁸⁶ Arhiv VII, reg. br. 60-9/8, k. 1296.

¹⁸⁷ Isto, reg. br. 27-1/7, k. 1296.

¹⁸⁸ Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 138, str. 659 i 660.

¹⁸⁹ Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 138, str. 659 i Arhiv VII, reg. br. 4/1-15, k. 38 i dokument Minhen N-5, 757—764.

Jastrebarsko, Crnilovec, Petrovina, Bebrovac, Okrug, a druga pravcem Draganići, Brlenić, Bresarić, Hrženik, Hutin.

Namjeravao je izvršiti prepad na štabove bataljona i štab brigade, onemogućiti vezu i komandovanje sa jedinicama, a onda da s tenkovima ispresijecati i razbiti brigadu.

Tokom noći neprijatelj se približio položajima brigade, a kolona od Jastrebarskog sasvim se privukla 3. i 4. bataljonu i izvršila prepad na njih. Neprijatelj je najprije napao i blokirao 2. četu 3. bataljona u školi u Crkvenom Pribiću, a zatim štab toga bataljona i četu 4. bataljona u Svrževu. Iako opkoljen, štab 3. bataljona se uspio probiti svojim četama u D. Pribić i s njima odmah krenuti u pomoć 2. četi. Neprijatelj je ubrzo potisnut od škole i 2. četa, koja se organizirano branila, izvučena je, pa je 3. bataljon vodio dalju borbu kao cjelina, ali arhivu štaba bataljona nije uspio povratiti. To su onemogućili tenkovi i borna kola koji su u međuvremenu stigli od Krašića. Bataljonu nije preostalo ništa drugo nego da se povuče ka Svrževu i Rudama.

Stab 4. bataljona čuvši za borbu kod 3. bataljona uspio je bez gubitaka izvući svoju četu iz Svrževa i zauzeti bolje položaje ispred Dola.

Druga kolona neprijatelja uspjela je da se privuče Hutinu i napadne štab brigade i 1. bataljon. Tu, međutim, neprijatelj nije postigao veće iznenađenje. Bataljon je primio borbu, ali se neprijatelj uz pomoć tenkova i božnih kola probio u selo. Brigada je odstupila ka Prekrižju i Čunkovoj Dragi, i sada je neprijatelj bio uklješten i opkoljen između jedinica brigade. Stab brigade je odlučio da to iskoristi, pa je povukao 2. bataljon iz Kalja i krenuo u napad cijelom brigadom pravcima: 4. bataljon preko Svrževa, 2. i 3. bataljonom pravcem Prekrižje — Hutin i 1. bataljon od Bukovice prema groblju u Krašiću. Neprijatelj se baš spremao za povlačenje, pa ga je brigada napala dok je bio u koloni između Strmca i Krašića. Prvi bataljon koji je izbio na krašićko groblje nanio je neprijatelju najviše gubitaka, tukući ga »bredama« sa 200 — 300 m. Da nije bilo tenkova i bornih kola i da je imao municije za puškomitraljeske »brnce«, bataljon bi mu sigurno presjekao odstup-

nicu. Ovako, uz podršku snažne artiljerijske vatre iz Draganića, neprijatelj se uspio «vući odnoseći i svoju spremu, ranjene i mrtve. Dalje od Krašića, zbog artiljerijske vatre, brigada nije gonila neprijatelja.

Gubici brigade u ovoj borbi bili su: 11 mrtvih, 18 ranjenih i 5 nestalih, a neprijatelja, prema procjeni, 60 mrtvih i ranjenih vojnika i oficira.¹⁹⁰ Brigada je izgubila 1 pm, 8 pušaka i štapsku arhivu 3. bataljona, a neprijatelj: 1 borna kola, 1 kamion i nešto druge opreme.¹⁹¹

Najviše gubitaka imala je 2. četa 3. bataljona, koja je vodila borbu prsa u prsa. Iz nje je poginulo 5 boraca, a ranjeno 8, među kojima i komandir Nikola Vračarević, komesar čete Slavica Sever i desetar Stevo Vlasisavljević.

Za ovu borbu se može kazati da je završena uspješno, iako je i brigada imala znatne gubitke.

Ono što je najvažnije, ova borba je pokazala da Omladinska brigada »Jože Vlahović« izlazi iz krize koju je više mjeseci preživljavala.¹⁹²

Nekoliko narednih dana Omladinska brigada je bila u ovom rasporedu: 1. bataljon u Čukovnoj i Medvenovoj Dragi, 2. bataljon u Prekrižju, 3. bataljon u Hutinu i Strmcu i 4. bataljon u Dolu i Svrženu. Poslije odmora, nastavljene su vojnostručna i moralno-politička obuka i odgoj a neki bataljoni su održali i usmene novine.

Prvi bataljon se 24. travnja prebacio u Prekrižje, a 2, 3. i 4. su se pripremali da obezbeđuju prelaz preko pruge Zagreb — Karlovac predsjednika AVNOJ-a druga Ivana Ribara. Ovaj zadatak je izvršen tokom noći 24. travnja. Dvije čete su pratile druga Ribara i njegovu pratnju do Pisarovine i Lasinja, a brigada je za to vrijeme obezbeđivala pokret i rušila prugu.

¹⁹⁰ U neprijateljjevim izvorima nema podataka o njegovim gubicima, a za brigadu kažu da je sutradan u rejonu borbi nađeno 25 mrtvih partizana i da je 25 ranjeno, a 23 zarobljeno iako tamo (21. travnja) nisu ni dolazili.

Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 174 i 175, str. 863 i 867.

¹⁹¹ Isto, dok. 138, str. 659—661 (Operativni izvještaj štaba 34. divizije); Arhiv VII, reg. br. 9-1 i 2/8, k. 1296 (Operativni izvještaj štaba Omladinske brigade).

¹⁹² Zaključak izveden na osnovu operativnih izvještaja brigade i divizije, rada i dejstva do 20. travnja i Operativni dnevnik Omladinske brigade.

Arhiv VII, reg. br. 60-11/8, k. 1296.

Slijedećeg dana brigada se vraća, i to: 1. bataljon u Prekrižje, 2. u Cunkovu Dragu, 3. u Hutin i 4. u Begovo Brdo.¹⁹³

Istog dana u štab brigade je stigao raspis Glavnog štaba Hrvatske od 13. travnja, kojim se ukazuje (1) na slabosti u predlaganju rukovodilaca za proizvođenje i unapređenje, »šot dovodi do nezadovoljstva«; i (2) na nepravilan stav prema oficirima i podoficirima bivše jugoslovenske i domobranske vojske »koji nam prilaze«. Do 1. lipnja u Glavni štab su morali stići prijedlozi za sve druge koje je trebalo proizvesti ili unaprijediti u viši čin. Štabu divizije brigada je morala dati prijedloge već 27. travnja,¹⁹⁴ pa je i štabove bataljona na to obavezala. (U Arhivu VII nalazi se samo izvještaj — prijedlog štaba 4. bataljona, kojim se dva komandira čete predlažu u čin potporučnika, tri druga u čin zastavnika, po 3 — u čin št. vodnika, vodnika i mlađeg vodnika i 5 u čin desetara,¹⁹⁵ a prijedlozi ostalih nisu poznati.)

PRODOR NEPRIJATELJA NA SLOBODNU TERITORIJU

U zoru 26. travnja Omladinskom brigadom je prostrujila vijest da je neprijatelj otpočeo ofenzivu na Zumberak i da kreće prema njenim položajima.

U sklopu širih ofenzivnih zahvata u Hrvatskoj neprijatelj je prikupio oko 2.000 ljudi i nekoliko tenkova i bornih kola, te krenuo na Zumberak u namjeri da iznenadnim prodorom na oslobođenu teritoriju razbije brigadu »Jože Vlahović« i uništi naše pozadinske ustanove.

U ovim borbama na strani neprijatelja učestvovali su dijelovi 1. njemačkog Rezervnog lovačkog puka, 10. ustaški bataljon iz Karlovca i 10. bataljon 2. posadnog zdruga iz Ozlja.¹⁹⁶

¹⁹³ Isto, reg. br. 24-1/8, k. 1297 i reg. br. 60-11/8, k. 1296.

¹⁹⁴ Isto, reg. br. 14/10, k. 1296 i 5/1, k. 1224.

¹⁹⁵ Isto, reg. br. 16-1/5, k. 1297.

¹⁹⁶ Arhiv VII, reg. br. 60-12/8, k. 1296; Zbornik, tom V knj. 26, dok. 141, str. 717, depeša br. 1862 i primjedba 164; Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 178, str. 878, primjedba br. 3.

Obavješten o namjerama i pokretu neprijatelja, štab Omladinske brigade donosi odluku da borbu primi na liniji: Vlašić Brdo — Begovo Brdo — G. i D. Prekrižje — k. 387 u slijedećem rasporedu: 3. bataljon sa dvije čete — Vlašić Brdo — Bartakovići, a jedna četa Begovo Brdo; 1. bataljon G. i D. Prekrižje; 2. bataljon k. 387; 4. bataljon s. Konjarić Vrh.

Štab brigade se nalazio u G. Prekrižju, a inženjerijska četa i topovski vod na Konjarić Vrh (sve sekcije 1:100.000 Samobor).

Neprijatelj je nastupao slijedećim pravcima: Dol — Rude — Vučjak (k. 526); Dol — Kostanjevac; Krašić — G. Prekrižje; Hrežnik — Lović Prekriški.

Borba je počela u 7,30 sati 26. travnja kod 1. bataljona koji je zatvarao pravac Krašić — Prekrižje. Tu je neprijatelj nadirao jačim snagama, nastojeći da izbije na Konjarić Vrh (tt 283). Bataljon je čvrsto držao položaj oko 2 sata. U međuvremenu neprijatelj je sa svojom drugom kolonom izbijao k Loviću Prekriškom prema položajima 2. bataljona. Treći bataljon (dosta razvučen), koji je zatvarao pravac Dol — Kostanjevac — Oštre, povukao se bez naređenja prema selu Baroni, pa je neprijatelj bez otpora mogao dalje napredovati.

To je otežalo položaj brigade, pa Štab brigade donosi odluku: da 1. i 3. bataljon zauzmu položaj Konjarić Vrh — Baroni i zatvore pravac prema Oštrcu, s 2. bataljonom da zatvori pravac prema Vivodini, a 4. bataljon upućuje u Galin. Inženjerijska četa, četa za vezu i topovski vod povukli su se, bez naređenja, preko Prvinića i Galina prema Ognjanovićima. Poslije ovog povlačenja i prebacivanja bataljona na nove položaje neprijatelj je nesmetano nastavio nadiranje prema Oštrcu i zaposjeo ga bez ikakvog otpora, a ostale snage usmjerio je na brigadu. U takvoj situaciji, štab brigade je donio odluku da dva bataljona preko Hrastovice izbiju u rejon Visoče i spriječe prodor neprijatelja na slobodnu teritoriju. Međutim, bataljoni nisu postupili tako, nego su krenuli u Radinović, a jedan bataljon je krenuo, prema naređenju, prema Ognjanovićima. Kako su neprijateljski tenkovi i borna kola već bili u Oštrcu, primijetili su topovski vod koji se kretao prema Ognjanovićima,

otvorili vatru, pobili konje i zaplijenili topove (1 brdski top 65 mm i 1 pt top 47 mm), dok se posluga povukla k Dančulovićima. Bataljonu, upućenom u Ognjanoviće, naredeno je da izbjije na greben Oštre (tt 569).

Pošto nije mogao spriječiti prodor neprijatelja do Sošice, štab Omladinske brigade naređuje svim jedinicama da se prebace u rejon Dančulovića radi zaštite i evakuacije partizanske bolnice koja se tamo nalazila.

Tako se neprijatelj gotovo neometano probio do Sošica, popalio i uništio selo, a zatim se povukao u polazne baze. Svoj cilj da razbije brigadu i uništi partizanske pozadinske ustanove istina nije ostvario, ali je prodro veoma duboko na slobodnu teritoriju, popalio nekoliko sela, zaplijenio dva topa, 1 motocikl i 10 kazana, te brigadi nanio izvjesne gubitke (3 mrtva, 6 ranjenih i 1 drugarica zarobljena — tu je poginuo i zamjenik komesara čete Marko Soštar).

U ovoj borbi neprijatelj je ispoljio krajnju upornost da postigne cilj, nadirao je glavnim snagama putem, a položaje brigade obuhvatao s bokova — svojim manjim snagama.¹⁹⁷ Tome su svakako doprinijeli Nijemci koji su bili okosnica ove neprijateljske skupine. Bez njih, sa ustašama i zdругovcima, brigada bi lakše izašla na kraj. Međutim, da je štab brigade bolje komandovao, neprijatelj ne bi postigao toliki prodor.

Sutradan brigada je pratila bolnicu za Sloveniju. Odmor je dat na kraju tog pokreta u rejonu sela Jurkovec, Drage, Skemlovec (Sekcija Novo Mesto 1:100.000), a dvadeset osmog popodne izvršen je pokret nazad u sela G. i D. Badovinci (1. bataljon), Dančulovići (2), Plavci, Visoče (3) i Kordiči (4). Poslije odmora u toku noći i prijepodneva 29. travnja brigada kreće u stari rejon.

Tridesetog travnja, 1. bataljon prelazi u Slavetić, 3. bataljon u Svetu Janu, 2. u Hutin, a 4. ostaje na svom mjestu.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Zbornik, tom V, knj. 27, dok. 85, str. 359—361 (izvještaj štaba 34. divizije o borbi Omladinske brigade »Jože Vlahović« s Nijemcima 26. travnja 1944).

Arhiv VII, reg. br. 60-11/8, k. 1296 (Operativni dnevnik brigade)

¹⁹⁸ Isto, reg. br. 60-12/8, k. 1296.

To su bili događaji u travnju 1944. godine na Zumberku.

U općevojnom izvještaju štaba brigade¹⁹⁹ od 29. travnja o njima se uglavnom kaže i ovo:

- Zbog agresivnijeg i odlučnijeg neprijatelja, te jače posjednutosti uporišta,²⁰⁰ brigada — u travnju — nije napadala garnizone, već je postavljala zasjede, rušila komunikacije i vodila borbu na terenu. I »uspjeha je bilo prilično.«

- Borbenost i moral boraca i rukovodilaca su na srednjoj visini (iako ima i neodgovornosti). Dolazak novomobiliziranih pozitivno je uticao na sve (oni se trude da dostignu starije, a stariji borci da se pokažu pred novima). Odnos prema novim drugovima je pažljiv, a i oni su dobri. Osim nekolicine, koji su se slabo pokazali u borbi od 26. travnja. Borbe u kojima je neprijatelj potisnut i razbijen vrlo povoljno su uticale ne samo na borce već i na narod, a ova od 26. 4. odrazila se mučno i negativno, ali i podstakla na riješenost da se slabosti brže prevaziđu.

- Petomjesečna vezanost brigade za jedan mali sektor i istovremena razdvojenost njenih jedinica po selima — sve više smetaju i utiču na ljude i jedinice, pogotovo što u svakoj borbi ispada iz stroja dio rukovodilaca i starih boraca, pa se preporučuje pokretljivija i operativnija upotreba brigade ubuduće.

- Problem nedostatka municije 7,9 mm štab brigade je i ovog puta potencirao, jer umanjuje sigurnost boraca u sebe i onemogućava upornije i odlučnije vođenje borbe. »Sve teške mitraljeze 7,9 mm, dio pušaka i puškomitraljeza sa municijom 7,9 mm smo predali. .. uskoro će i ostali ostati bez municije«, navodi štab brigade i s tim u vezi traži pomoć.

¹⁹⁹ Isto, reg. br. 10-1 i 2/8, k. 1297.

²⁰⁰ Arhiv VII, mikrofilm Minhen 5/757—764. U travnju uporišta i komunikacije na liniji Zagreb — Karlovac, isključujući Zagreb, držali su 1. donski puk, 2 ustaške bojne i 1 stražarski bataljon, 1. rezervni lovački puk Nijemaca i više samostalnih posadnih — domobranskih, ustaških, žandarskih i gestapovskih četa i drugih dijelova.

U općevojnom izvještaju štaba 34. divizije²⁰¹ za ovaj mjesec o stanju u Omladinskoj brigadi se kaže:

»Stanje u Omladinskoj brigadi je prilično dobro, ali brigada još uvek nije došla do svoje stare forme. Poslije izvršene popune brigada još nije imala jačih borbi. . . Sutra uveče prelazimo sa Seljinom brigadom na sektor Zumberak, pa ćemo u zajednici sa Omladinskom izvršiti nekoliko akcija u okolini Samobora na manja neprijateljska uporišta. . .«

U izvještaju sekretara partijske organizacije Omladinske brigade o stanju u brigadi se u osnovi navodi ovo:

»Politička situacija i političko stanje u našoj brigadi, kao i politička svijest boraca jesu na priličnoj visini. Vedrina se povratila, polet takođe. Pjesma se čuje kilometrima, čak i poslije dugih marševa i bez hrane...

Ljudi već osjećaju pripreme Crvene armije i saveznika za nove ofanzive, očekuju II front i to ih oraspoložuje. . .

Politički rad se kvalitetno poboljšao. . .

Niži partijski kurs sa 11 slušalaca trajao je 18 dana i uspio je. Novi takav kurs organizovaće se ponovo, a njime će, uz pomoć brigade, rukovoditi drugovi Albert Zeljko i komesar čete Janošević Drago. . .

Uticaja V kolone u jedinicama nema.

Ishrana na kazanu povoljno utiče kako na kondiciju, tako i na veću okupijenost boraca i jedinica.

Partijski sastanci se drže u prosjeku svakih 7 dana, a bataljonskih biroa svakih 10—14 dana.

Disciplina partijaca je iznad svih ostalih. . . Borbenost i moral naših drugova su dobri... ali u povlačenju češće dolazi do zbrke. . . To je krivica nižeg, a nerijetko i višeg kadra, koji nedovoljno organizuje borbu i dozvoljava povlačenje bez naređenja«.

Drugarstvo je dobro, a odnosi su, osim nekih trzavica u štabu brigade, također dobri.

Kulturno-prosvjetni rad u mjesecu travnju je krenuo. Svaki bataljon je održao 2—3 usmene novine, a čete 3—5. Četne zidne novine izlaze jednom u 7—15 dana. Od 18

²⁰¹ Zbornik, tom V, knj. 26, dok. 137, str. 657.

nepismenih 2/3 je naučilo pisati slova. Četne i zidne novine pišu o životu, borbama, primjernim borcima, palim drugovima i aktivnostima jedinica. To i neke opće teme (vojno-politička situacija u svijetu, borbe i uspjesi NOV i si.) bile su predmet i usmenih novina. Zaslugom zamjenika komesara bataljona Fistrića, najmarljivijeg političko-partijskog radnika u cijeloj brigadi, bio je najbolji kulturno-prosvjetni rad u 1. bataljonu. Tome je doprinio i zamjenik komesara čete Marko Šoštar.²⁰²

Za razliku od partijskog i političkog rada, rad SKOJ-a je popustio zbog izmjena²⁰³ i neiskusnih bataljonskih sekretara. Zbog toga su sekretari partijskih biroa²⁰⁴ i čelija obavezani da im pomognu, a sekretari SKOJ-a predviđeni za novi niži partijski kurs.²⁰⁵

²⁰² poginuo u borbi kod s. Sošice 26. travnja 1944. godine.

²⁰³ U 1. bataljonu sekretar SKOJ-a poginuo, u 3. ranjen, u 4. poginuo, a novi na kongresu omladine itd.

²⁰⁴ Sekretar partijske organizacije Omladinske brigade bio je tada Drezga Porin, a sekretari bataljonskih biroa: Fetrić (1), Presečnik (2), Franekić (3) i Stjepanović (4. bataljon).

²⁰⁵ Arhiv CK KPH, NOB, mikrofilm br. 37/630—634 (izvještaj sekretara partijske organizacije Omladinske brigade Centralnom komitetu KP Hrvatske; komesaru 34. divizije od 1. svibnja 1944. godine).